

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Невербальна психодіагностика»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

за темою - Характеристика людини за допомогою графології

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробники:

1. Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А. А.
2. Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук, доцент Твердохвалова Ю.Л.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри психології факультету № 7 Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», кандидат психологічних наук, доцент Старовойт Т.П.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Чепіга Л.П.

План лекції

1. Графологічний підхід до пізнання особистості
2. Графологія і практика
3. Аналіз деталей почерку

Рекомендована література:

1. Васюк К., Боженко В. Діагностика емоційних проявів за невербальними ознаками під час продукування зумисних неправдивих висловлювань. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. Випуск 8. С. 20–26
2. Виговський О. Навіщо виявляти обдарованість : концептуальні засади діагностики обдарованості на ранніх етапах її розвитку / Директору школи, ліцею, гімназії. 2011. № 4. С. 57—60.
3. Галян І. М. Психодіагностика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Академвидав, 2013. 464 с.
4. Екман П. Теорія брехні / Пер. з англ. К. : КМ Publishing, 2012. 320 с.: іл.
5. Корольова К. Діагностування рівня особистісного розвитку з урахуванням вікового фактора. Соціальна психологія. 2018. № 118-123.
6. Корольчук М. С. Психодіагностика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. С. Корольчук. К. : Ніка Центр, 2017. 400 с.
7. Малкова Т.М. Візуальна психодіагностика. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2018. 132 с.Штокалюк Д.З. Графологія – засіб пізнання себе та інших людей: монографія / Дмитро Штокалюк. – Тернопіль: Вектор, 2017. – 107 с
8. Фоменко М. Почерк – шлях до пізнання людини. Практика управління закладом освіти. 2017. № 5. С. 16–21.

Текст лекції

Питання 1. Графологічний підхід до пізнання особистості

Ідея про зв'язок почерку з душевними якостями людини виходить ще з античності. Так, Аристотель стверджував, що почерк відображає характер того, хто пише. В епоху Відродження, коли писемність стала надбанням досить широких верств суспільства, графологія була предметом серйозного обговорення, свідченням чому слугує, наприклад, трактат італійця Бальдо про те, як за листом можна дізнатися про характер і властивості людини. До теми визначення характеру за почерком зверталися Лейбніц, Гете, Лафатер.

Слово «графологія» вперше зустрічається в 1871 р. у творах абата Мішона. Мішон першим чітко систематизував графологію. Його дослідження у цьому напрямку, початі у середині XIX ст., дали поштовх появі декількох напрямів у графології. Сама назва науки графології, тобто визначення характеру за почерком, ясно вказує на те, що наука ця могла зародитися лише тоді, коли люди вже виробили для себе письмена, і писемність стала надбанням не окремих, виняткових осіб, а більшості.

Тепер графологією цікавиться весь сучасний світ, нею займаються не тільки в Англії, Франції і Німеччині; вона цікавить не одних лише адептів, як раніше; видатні психіатри, юристи звертають на неї увагу як на окрему науку.

З'явилася безліч творів, трактатів із графології; зараз ця наука має вже свою обширну літературу завдяки працям Мішона, Варінара, Креп'є-Жамена, Дебаролля, Арсена Арюса, Ганса Буссе, д-ра Прейєра, А. Генце, Ломброзо, Тарда і Мейєра. Про значення графології в цей час свідчить і той факт, що видатний французький учений антрополог Тард в одному зі своїх останніх творів «Psychologie sociale», заперечуючи навіть кримінальну антропологію зі всіма її спостереженнями, експериментами і біологічними даними, надає вкрай важливе, вирішальне значення графології. Як говорить Тард, клаптик списаного паперу набагато важливіший, ніж фотографія людини, оскільки в ньому виражаються злочинність, радість, печаль, озлобленість, жорстокість, настрої і т. п.

Ніхто не народжується з умінням писати. Цей навик набувається пізніше. На перших порах кожному букву вимальовували, проте з часом цей процес стає чисто автоматичним. У процесі написання (якщо, звичайно, ми не прагнемо спеціально змінити свій почерк) ми не замислюємося про те, ЯК ми пишемо. Наші думки спрямовані на те, ЩО ми пишемо. Отже, власне процесом написання управляє підсвідомість. Тож цілком природно, що між почерком і психічним (фізичним) станом людини існує певна залежність. Кожен штрих у буквах неминуче несе в собі відбиток особистості автора. Звичайно, багато що залежить від того, де і коли навчалася людина, в якому

оточенні жила, нарешті, від фізичного стану її рук. Але найбільш сильні емоційні переживання, душевні хвороби та значущі впливи навколишнього середовища осідають у підсвідомості і спричиняють характерні зміни в рухах рук. Свідомість «виражає себе» через усну мову, підсвідомість може «виражати себе» і через почерк. Сучасна клінічна медицина накопичила багатющий матеріал про зміну почерку при ряді захворювань.

У криміналістиці розпізнавання почерку використовується не тільки для ідентифікації особи (почерк кожної людини індивідуальний, як індивідуальне його несвідоме), але й для оцінки стану людини, наприклад, нервової напруги, психічної травми, алкогольного сп'яніння та ін.

Та все ж необхідно визнати, що припущення про можливість діагностики за почерком складних за походженням та структурою властивостей особистості не одержало дотепер переконливого наукового підтвердження, як не привели до успіху спроби знайти прямі однозначні зв'язки між графічними ознаками листа із нібито відповідними їм рисами характеру, особливостями біографії і т. д. Проте навіть поверхневий аналіз даних, накопичених дослідниками почерку, дозволяє зробити висновок про надзвичайно широкі перспективи роботи психологів у цій частині, що неабиякою мірою диктується необхідністю розробки і вдосконалення тих методів діагностики психологічних особливостей людини, які не вимагають значних витрат і складного інструментарію. Можливо, що одним із потенційних шляхів вирішення проблеми психологічної діагностики за результатами аналізу почерку може стати використання методології системного підходу в сукупності із набором психодіагностичних методик, що пройшли всебічну перевірку.

Найбільш авторитетна з енциклопедій - Британська (1978 р.) - характеризує графологію як таку, що вивчає віддзеркалення особи в почерку. Спирається на багату статистику, що встановлює зв'язок між особливостями почерку і рисами характеру. Цей зв'язок обумовлений тим, що моторні рухи

руки, створюючи почерк, управляються мозком і несуть на собі відбиток психічних процесів, що протікають в ньому.

Академічний словник російської мови стверджує, що графологія - це вивчення почерку з метою визначення психічного складу і здібностей людини.

У даний час методика інтерпретації почерку набула достатнього поширення за кордоном. Дослідження показали, що аналіз почерку дозволяє частково характеризувати деякі психоло-гічні особливості людини. Зокрема, це дозволило Верховному суду США в 1978 р. визнати законним використання графології під час прийому на роботу.

Таким чином, розпізнавання почерку, яке раніше називалося графологією, очищене від містичного нальоту старовини, успішно використовується в сучасній психологічній діагностиці і дозволяє визначати деякі особливості поведінки, характеру та схильностей особистості. Таке обстеження має значні переваги перед іншими методиками: воно не вимагає особливих умов проведення і доступне абсолютно для всіх, хто вміє писати.

У процесі графологічного аналізу враховуються:

- розвиток навику почерку і відхилення від навчального стандарту (прописів), закони формування почерку і набуття рис особистої індивідуальності, етапи цього процесу;
- наявність або відсутність попередніх умов, відповідність інструкціям і правилам подачі почерку на аналіз;
- початкові дані руки людини, яка пише, наявність окулярів, стать, вік, стан здоров'я (сильні ліки, інвалідність, дисграфія, дислексія і т. ін.).

Щоб дати уявлення про те, як працює графологія, підкреслимо основні підходи та параметри (табл. 1).

Таблиця 1. Основні параметри графологічного аналізу

Назва	Пояснення
Макроструктура та мікроструктура	Погляд «зовні» - гештальт-підхід, загальне зовнішнє враження «здалека», і погляд «зсередини», почерк (особистість) - при найближчому, детальному розгляді

Домінанти у почерку	Домінанти - це переважаючі ознаки конкретного почерку, на які звертається увага перш за все. Те, що «впадає в очі», дивує, чого не вистачає або які надмірності в почерку, що здається дивним. Це може бути форма, розташування, натиск, розмір, відстані тощо
Психомоторний підхід: напруга - розслаблення - Contraction (CNT) - Release (RLS). Швидкість почерку	Два полюси, розташовані на протилежних кінцях системи координат, співвідношення сил, що дають індикацію, «напруга - розслаблення», балансу внутрішнього контролю і свободи, «двигун» і «гальма» особистості, сили імпульсу і стримуючого чинника в особистості, розстановки сил свідомого і несвідомого. Швидкість почерку дає інформацію про ядро, психофізичну сутність особистості. Зокрема, це показник рівня загальної мотивації і виду адаптації особи: що рухає людиною по життю - досягнення чи уникнення, активність чи пасивність
Ступінь постійності	Показник, що дає уявлення про ступінь і особливості внутрішньої адаптації і реакцій особистості на зовнішні чинники, пристосованості до життя, стійкості перед зовнішніми «подразниками» і впливом життєвих обставин
Три зони букв	Три зони букв по вертикалі відповідають трьом різним аспектам особистості. За допомогою аналізу трьох зон букв одержують інформацію «тільки для внутрішнього користування», не пов'язану безпосередньо із соціальним аспектом, поведінкою, спілкуванням або відносинами
Чотири основні елементи форми почерку	Вигнута, увігнута, незграбна, ниткоподібна форми, їх психофізичні механізми та обумовленість чотирма основними психічними функціями особистості, відповідно до вчення К. Г. Юнга
Три пласти в почерку: рух, організація та форма	Три окремі картини в почерку, що несуть інформацію про три різні аспекти функціонування особистості, їх види і значення. Тому аналізуються окремо
Спрощення - ускладнення форми	Ступені та види спрощення та ускладнення, їх підґрунтя та значення
Форма визначення рівня особистості	Шкала розвитку - рівень і гармонійність особистості. Цей чинник дуже важливий. Формула визначення рівня особистості складається з поєднання 4

	параметрів: швидкість - читаність - самобутність - організація
За Фрейдом і Юнгом: три вимірювання в почерку, їх основні графічні елементи й ознаки	Горизонталь, вертикаль, глибина. Індивідуальний, соціокомунікативний і психофізіологічний аспекти
Психомоторний підхід за Пофалем	П'ять ступенів контролю напруги
Психотипи особистості у почерку	Типологія К. Юнга, типологія Ла-Сіенна, типологія Одема та інші
Графічний тест Вартегга	Та інші проєктивні графічні тести

Питання 2. Графологія і практика

Людський почерк є одним з найбільш повних джерел інформації про властивості тієї чи іншої особистості. Зрозуміло, тільки для тих, хто володіє цим знанням і вміє ним користуватися. Однак навіть недосвідчена в графології людина, уважно вивчивши зразки текстів, в змозі визначити основні риси характерів людей, їх написали.

Наприклад, без особливих зусиль можна зрозуміти, що почерк, зображений на рис. 1, належить впевненому в собі, сильного і енергійній людині. Про це свідчить тверда манера письма, великий розмір букв і штрихів, а також спрямованість ліній, яку можна охарактеризувати як загальну поступальну.

2. Упрощення на зливість.
вонада, нахилом вешоро-
ну и прешов мене.

Рис. 1. Почерк особистості, впевненою в своїх силах

Навпаки, зразок почерку з рис. 2 говорить про особу, слабо впевненою в своїх силах і не має певних поглядів на життя. Про цю властивість характеру свідчить недолік стабільності штрихів, нерівність тексту, різні розміри пробілів і букв, а також неоднозначне напрямки ліній.

Действително непреодоли-
мой силой силы.

Стороны освобождаются
от ответственности за
неисполнение...

Рис. 2. Почерк людини, що має невизначені погляди на життя

Мысль выматъ и
обсудить положение

На рис. 3 зображений почерк екстравагантного людини: руху його руки при листі широкі і старанні. Рис. 4. ілюструє крайню практичність, так як навіть текст на аркуші паперу ця людина має, з огляду на обсяг простору.

Мысль выматъ и
обсудить положение

Рис. 3. В характері домінує екстравагантність

В идеальном мире
представляется высшей
вещью бы в разном
с актиформе, реформации
существованием и криво-
линейном, который имеет
в нем распевавшие от
чуждого негодные
руководя, как в приходе
всего сего нас квордны
всего доброту перорак...

Рис. 4. В характері домінує практичність

Зразки на рис. 5 і рис 6. показує організованість і неорганізованість їх авторів. У першому випадку лінійний інтервал чіткий, у другому - нечіткий.

Шешишис - будьте - одитивна! -
с таким пригноу нуно
оно он аратитвее к пригта -
втешышам елаой наовиш
геловества

Рис. 5. Ця особистість добре організована

Всехуеи последние
модос морозов педут
но. уз едателья лон
лже не слышго
болыше птешей сам
шмь только елок ан
перешной еіан
М по еіеи носту
ерок был гак
Стухи аетонч...
Строк засычато

Рис. 6. Даному людині не вистачає організації

Швидкість написання тексту (рис. 7, 8) також говорить багато про що.
Зокрема, про те, наскільки дана людина терплячий.

Себодя кпешечес
и можнго ностат
Зс вейте - "одов

Рис. 7. Швидкість

написання тексту говорить про нетерплячості

Показу пущеса на небе
вверху и знамення на змие
внизу, кровь и огонь и курение
огня. Солнце превратится
во тьму, и луна в кровь.

Рис. 8. Даний індивідуум має великий запас терпіння

Нахили букв при листі показують, наскільки людина затиснутий або, навпаки, розкутий (рис. 9, 10).

Вновь сделайте манинг на
указательной палец и сфор-
мируйте следующую пет-
лю декоративной бахромы.

Рис. 9. Стриманий характер

К тому же, остекленный
балкон или поджеле - самый
эффективный способ защити-
ться от уличной пыли, шума,
всадков и сквозняков

Рис. 10. Ця людина дуже розкутий

І чим більше почерк конкретної людини відрізняється від загальноприйнятої манери письма, тим більше своєрідною є його особистість

В наши дни полость
овощей и растительного
сырья вообще доказана.

(рис. 11, 12).

Рис. 11. Дана особистість схильна дотримуватися умовності

Разумеется, все эти рассуж-
дения в какой мере
относятся к делу.

Рис. 12. Самостійність і довільність в рішеннях

Акуратність при написанні зразка тексту передбачає дисциплінованість випробуваного. І навпаки, недбалість при листі є свідченням відсутності будь-якої дисципліни (рис. 13, 14).

своєю полюбляють
обробляють в групу

Рис. 13. Самодисципліна досить висока

Школа современного
дизайна от а до я
Квартира-студия.

Рис. 14. Недисциплінованість

Не останню роль відіграє і форма букв. Наприклад, ті, у яких форма збережена, можуть свідчити про ясність думок. Неправильної форми літери, навпаки, говорять про нечіткості мислення (рис. 15-16).

Вещища маю, степень
их раскрытия является
одним из множества
признаков

Рис. 15. Ясність в думках

Человек - существо необ-
математичное, иррациональное
и мастеровское, тем
и отличающееся от живот-
ного.

Рис. 16. Нечітке мислення

Проте, аналіз почерку дещо складніше, ніж демонструють запропоновані приклади. Індивідуальні емоційно-психічні та фізичні особливості кожної людини, які змінюються залежно від різних життєвих обставин, являють собою досить складний предмет досліджень.

Складність графологічної аналізу полягає в тому, що людський мозок під впливом різного роду факторів формує унікальну в своєму роді особистість з притаманними тільки їй рисами характеру і неповторною манерою письма.

Тому до аналізу почерку слід підходити з увагою, пам'ятаючи про те, що характер людини неможливо оцінити однозначно. Заслужений член Міжнародного товариства графологічної аналізу в Чикаго Елеонора Вівіан стверджує, що «будь-яка спроба сформувати систему оцінки не увінчається успіхом, тому як життя непередбачуване і неповторна; а так як почерк є опис життя, аналіз його не може бути систематизований або перекладений на математичну основу. Здійснити це - значить порушити чистоту аналізу ».

Вивчення багатьох тисяч зразків почерку показало, що автори схожих за написанням текстів мають і схожими характерами. Наприклад, такі якості особистості, як схильність гніватися, емоційна активність, звичка багато говорити і гордість, є загальними для більшості людей. Однак ступінь тієї чи іншої характеристики особистості варіативна. Крім того, різні риси характеру однієї людини знаходяться в тісному зв'язку. Наприклад, любитель поговорити може це робити емоційно, або сильно перебільшувати, або виливати сарказм, критикувати, відстоювати свої права, переконувати співрозмовника з ентузіазмом і ін.

Таким чином, сума характеристик одного і того ж якості особистості практично нескінченна, оскільки ступінь їх вираженості варіюється, через що досить складно створити індивідуальний психологічний портрет на основі окремо взятого зразка тексту. Не можна також оцінювати якості особистості, як негативні або позитивні, якщо графологічний аналіз не проведено повністю. Адже людський почерк змінюється з кожним днем, тому багато скептиків негативно ставляться до графології взагалі, вважаючи її наукові методи невиправданими і неспроможними.

Як відомо, процес написання текстів регулює центральна нервова система. Тому в залежності від емоційних і фізичних факторів, а також змін зовнішнього середовища почерк зміниться, якщо навіть дані фактори будуть надавати практично непомітне вплив. Почерк еволюціонує в міру розвитку людської особистості, однак загальні його риси, точно так само як основні риси характеру, зберігаються.

В процесі графологічного аналізу необхідно також враховувати стиль життя тієї чи іншої людини, вплив навколишніх умов, фізичний стан, ситуацію під час написання тексту, аж до пози пише і якості паперу і ручки, не кажучи вже про вік, температуру тіла, стан здоров'я та ін .

Запам'ятайте: недостатні знання методів аналізу почерку при спробі його тлумачення принесуть вам не користь, а тільки шкоду. Одна книга навряд чи навчить вас професійного графологічного аналізу. Тому не варто намагатися провести його на найвищому рівні і давати випробуваному будь-які рекомендації. У графології існує безліч нюансів, і, щоб дійти до їх розуміння, потрібні місяці, а іноді і роки старанних спостережень і практики.

Виходячи зі сказаного вище, можна зробити висновок, що людський почерк - це перш за все спосіб мислення і вираження індивідуальності, а написані вручну тексти не що інше, як запис духовних, емоційних і розумових схильностей. Оскільки лист є механічною дією, рукописні тексти можна розглядати як графік несвідомого і зовнішній прояв внутрішніх функцій

центральної нервової системи. З цієї ж причини рукописний текст є реєстрацією психомоторних імпульсів.

Разом з тим цей рух, виражене в деталях, є унікальним видом мистецтва, що демонструє нам картину психічних реакцій і відображає наші потреби і бажання. Почерк є показник психічного здоров'я людини, його соціального потенціалу і ступеня відповідальності. Крім того, зразок рукописного тексту об'єктивно відображає наше суб'єктивне ставлення до світу, а також є одним із способів спілкування між людьми.

Так як в почерку знаходять вираз наші емоції, страхи, соціальна орієнтація, образ мислення, цілеспрямованість, ступінь відкритості, здатності, механізми захисту, а також сукупність багатьох інших властивих людині рис, в будь-якій ситуації, пов'язаної зі спілкуванням між людьми, вам знадобляться навички графології, які ви придбаєте після того, як прочитаєте нашу книгу. Адже почерк - це об'єктивне і, головне, фактичне відображення рис характеру тих людей, з якими ви маєте справу щодня.

Навіть володіючи тільки основами графології, ви зумієте досягти максимальної сумісності в подружньому житті, кращого розуміння при особистому спілкуванні з близькими, а також більш ефективного проведення ділових переговорів. Зокрема, ви навчитеся розуміти ріелтора до того, як купите квартиру; зможете перевірити продавця на чесність до моменту підписання контракту; вибрати досвідченого адвоката; правильно оцінити пропозицію про шлюб. Ви зможете визначити, хто є вам справжнім другом і уникнути спілкування з людиною, яка абсолютно вам не підходить. Адже всім відомо, що суперечності між двома співрозмовниками закінчуються, коли емоційна необ'єктивність змінюється повним розумінням.

Завдяки графологічному аналізу керівник може уникнути прийому на роботу некомпетентного, ненадійного і брехливого співробітника. Адже претенденти на вакантне місце роблять все можливе, щоб роботодавець вважав за краще саме їх. Звичайно, професійні навички може виявити зміст резюме і особисте інтерв'ю, однак ці методи не зможуть дати вам інформації

ні про особу претендента, ні про його природних здібностях, ні про його комунікабельності. Оцінка ж почерку майбутнього співробітника допоможе виявити навіть такі властивості його характеру, які випали з поля вас під час співбесіди. Детальний аналіз резюме з точки зору графології дасть можливість визначити, чи дійсно даний кандидат підходить на посаду, на яку.

І навпаки, коли питання стоїть про звільнення співробітника, графологічний аналіз дозволить керівникові уникнути звільнення цінного співробітника навіть в тому випадку, якщо той показує не найкращі результати. Така ситуація може виникнути внаслідок тимчасових проблем, дізнатися про які ви зможете за допомогою графології. Аналіз почерку співробітників здатний «порадити» керівнику, кого треба просунути по службі як найбільш гідних кандидатів відповідно їх професійного досвіду і навичкам, а також підкаже, як усунути або переорієнтувати працівника, який опинився не на своєму місці.

Досвідчені співробітники внутрішніх органів і юристи, які мають справу з документами, зокрема при визначенні їх справжності, нерідко використовують прийоми графологічного аналізу, щоб відрізнити вихідний документ від переписаного або підробленого. Крім того, даний метод застосовується при порівнянні почерків в разі отримання анонімних листів.

Ще однією особливістю графологічного аналізу є те, що він відкриває широкі перспективи для аналізу почерку дітей при вирішенні психологічних та емоційних проблем, а також визначенні образності мислення. Графологія затребувана і в тих галузях людської діяльності, які спрямовані на допомогу людям. Це перш за все відноситься до психологів, психіатрів, різноманітним консультантам і священикам.

У почерку відображаються всі види психічних захворювань і емоційної нестабільності, починаючи від шизофренії і параної і закінчуючи легким занепокоєнням або сексуальними відхиленнями. Перевага використання графологічного аналізу в таких випадках полягає в тому, що діагностується

необов'язково інформувати про проведеному тесті, щоб уникнути неодмінних питань.

Аналіз почерку здатний попередити і про ймовірну небезпеку. Наприклад, грамотний графолог по одному зразку почерку може визначити, наскільки реальна загроза насильства або обману з боку тестованого об'єкта. І якщо мова йде не про злочинця, а про людину, ні разу не порушував закон, аналіз його почерку дасть зрозуміти, чи здатний він на вчинення злочину.

Однією з найцікавіших сторін графології є можливість самопізнання. Тут на думку спадає поширена думка про те, що кожна людина має три характерами: один - це той, що є насправді, другий - той, який люди схильні демонструвати оточуючим, і третій - існуючий в уяві. Тому трохи судилося дізнатися про себе правду, не вдаючись до допомоги додаткових джерел, здатних дати достовірну інформацію. Це стає особливо актуальним, якщо враховувати, що кожна людина звик бачити в собі тільки те, що він хоче. Сократ з цього приводу писав: «Життя, не піддана сумніву, не варто існування». А графологія допомагає нам оцінити своє життя по-іншому: об'єктивно і точно. Крім того, вона може розповісти нам про наших кращих рисах, яким можна знайти відповідне застосування.

Однак, незважаючи на неоднозначність результатів, графологічний аналіз все ж має межі, як в общем-то і все науки, які межують з мистецтвом.

1. Почерк не буває чоловічим або жіночим. У ньому можуть проявлятися якості, які в рівній мірі є характеристиками осіб обох статей. Тому в графології немає методу, що дозволяє визначити статеву приналежність пише. Справа в тому, що частина чоловіків пишуть дуже елегантно, в той час як деякі жінки мають чітким і розгонистим почерком, сильно нагадує чоловічий. Внаслідок чого вичерпного аналізу почерку можна досягти тільки в тому випадку, якщо фахівець точно знає стать автора тексту. Зокрема, це необхідно для того, щоб з'ясувати значення в почерку нижніх петель.

2. Почерк не може відобразити фізичний стан об'єкта і його вік. Справа в тому, що деякі діти здатні думати і діяти як дорослі, а вчинки дорослих іноді

оцінюються як дитячі. Почерк дитини, розвиненого не по роках, вказує на повністю сформувалися риси характеру. І навпаки, дитячий почерк повнолітнього індивідуума свідчить про його незрілості. Якщо автор почерку старий чоловік, літери при листі виглядають хиткими, що наводить на думку про хворобливість. І щоб не сплутати подібний зразок зі зразком почерку психічно хворої людини, графолог повинен бути обізнаний про вік і фізичний стан об'єкта дослідження. Неможливо також за допомогою графологічної аналізу виявити схильність людини до повноти і інші особливості його фізичної будови.

3. За почерком можна передбачити майбутнє. Почерк відображає емоційний стан і риси характеру досліджуваного тільки в теперішньому часі - на момент написання зразка для дослідження. Тому графолог не може відповісти на питання про майбутню любові, майбутній успіх або майбутньому отриманні грошових сум. Графологія взагалі не має ніякого відношення до окультних наук. Вона заснована на ретельних спостереженнях і оцінці особистісних рис, які на папері відображають літери, властиві почерку того чи іншого індивідуума. За допомогою графологічної аналізу можна визначити, яким чином випробуваний буде реагувати на конкретний збудник, проте виникнення тієї чи іншої ситуації аналітик передбачити не здатний. У тому випадку, якщо графолог виходить тільки з теоретичних припущень, він просто обманює клієнта.

4. За почерком неможливо дізнатися професію. Графологічний аналіз дасть уявлення про природні здібності і таланти випробуваного, однак, яким чином він їх використовує, визначити неможливо.

Питання 3. Аналіз деталей почерку

Графологія, як уже говорилося, є не тільки наукою, але й мистецтвом. Наукова її сторона полягає в ретельному вивченні деталей почерку, їх оцінці та визначенні критеріїв людської особистості. Крім того, в результаті аналізу деталі систематизують, щоб виявити найбільш значимі з них, що впливають на формування особистості, і відкинути ті, які не грають ролі для її розвитку.

Графологія як мистецтво проявляє себе тоді, коли аналітик виходить за грань звичайного спостереження і сухий оцінки фактів і, узагальнюючи їх, починає створювати індивідуальний психологічний портрет. Мистецтво володіння графологічною аналізою приходить з досвідом. Це виражається в глибокому розумінні власної психології і психології оточуючих людей. Досягнувши подібних вершин, людина вже отримує задоволення від цієї складної і копіткої роботи.

Організованість почерку

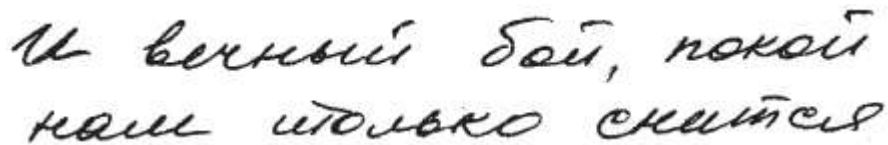
Організованість, або, простіше кажучи, рівність почерку, свідчить про рівень внутрішньої організації людини. Дана характеристика є визначальною, тому що вказує, в якому ключі треба тлумачити інші деталі - позитивному чи негативному. Наприклад, почерк з рівними великими буквами свідчить про активність, енергійність, впевненість і умінні виразити себе. Навпаки, великий неорганізований почерк, погано орієнтований на аркуші паперу, говорить про безцеремонності, зарозумілості і імпульсивності.

Добре організований невеликий почерк вказує на розумне використання сил, які додаються в потрібному напрямку, а також здатність мислити і враховувати деталі. Погано організований невеликий почерк говорить про боязкості і нерішучості, а також тенденції до зосередження на внутрішньому світі.

Говорячи про загальну організації почерку, не можна не згадати, що при розгляді зразка для графологічної аналізу рівномірність і систематичність букв або відсутність таких якостей відразу ж кидаються в очі. Наприклад, якщо людина відома вам як твердий в рішеннях і вчинках, визначений у діях і думках, що володіє твердою ходою, а також пов'язаною і логічною промовою, то і його почерк, як правило, виглядає добре організованим і систематизованим. Рухів в різних напрямках зазвичай ніколи не вдається уникнути, проте в такому почерку присутня певна закономірність.

Про збалансованості почерку зазвичай говорять в тому випадку, коли зразок рукописного тексту в цілому виглядає досить рівним. При цьому поля

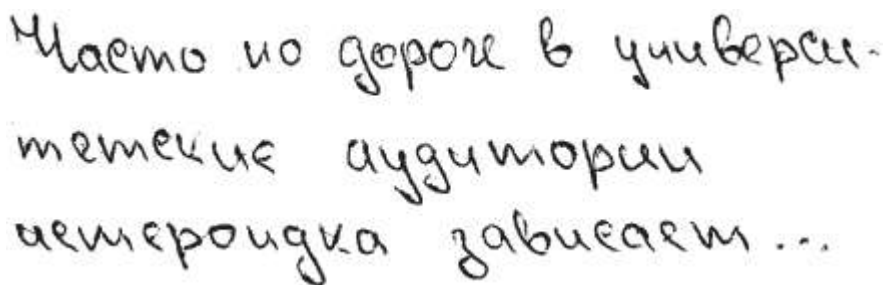
з усіх боків повинні приблизно збігатися, розміри великих і малих літер - бути практично однаковими, нахил - постійним, рядки - розподілені по сторінці рівномірно, а букви - не відрізнятися по висоті і написані з рівним натиском. Такий почерк виглядає простим і зрозумілим, оскільки текст написаний розбірливо і ясно (рис. 17).

Цей вечний бей, покій
нам щодня сканься

Рис. 17. Добре організований почерк

Хорошу організованість почерку в поєднанні з іншими позитивними показниками можна вважати позитивною характеристикою індивідуума. Це свідчить про стабільність і хорошою збалансованості прагнень і почуттів, а також ясності думок і багатство внутрішнього світу. Люди, що володіють такого роду почерком відповідальні і надійні. І якщо ви зустрічаєтеся з подібними людьми в повсякденному житті, то в сталості їх відносин і почуттів можна не сумніватися. Навпаки, безсистемний і неорганізований почерк являє картину зворотній процес: поля при написанні тексту або не дотримуються взагалі, або мають різні розміри, пропорції малих і великих літер порушені, нахил в кожному рядку різний, а самі рядки розподілені по сторінці нерівномірно. При цьому літери написані з неоднаковим натиском і виходять різної висоти. Такий текст в цілому виглядає недбалим і неестетичним (рис. 18).

Часто по дорозі в університетське аудиторію
нещодавно забиває...

Рис. 18. Погано організований почерк

Погано організований почерк свідчить про те, що в житті його володар відчуває себе невпевнено і невизначено. Він не зумів асоціювати свій образ думок і дії з однієї з існуючих систем. Тому думки і почуття такої людини не

можуть відрізнятися ясністю сталістю. Крім того, для власників неорганізованого почерку характерні безвідповідальна поведінка і відсутність самоконтролю.

Однак якщо добре організований почерк при всій своїй системно не зазнає ніяких змін, то його власникові властиві такі негативні якості, як зайве сталість і навіть нав'язливість, що є все-таки негативною характеристикою. Надмірно рівний почерк часто є ознакою облуди, монотонності і непомірне вимогливості. Для позитивної оцінки потрібно, щоб в тексті випробуваного зустрічалось декілька знаків, відмінних від загальної організації. Це говорить про здатність приймати спонтанні рішення і швидко адаптуватися до несприятливих зовнішніх умов.

Розміри почерку

Розмір почерку, або величина букв, відображає ставлення автора тексту з оточуючими його людьми, а також його реакцію на зовнішні подразники. Крім того, розміри букв при листі можуть вказувати на те, яке місце індивідуум відводить для себе в житті, тобто результати аналізу можуть дати відповідь про ступінь егоцентризму людини. За розмірами почерку можна визначити, який саме спосіб життя воліє випробуваний: споглядальний або активний. Для того щоб визначити розміри почерку, досить виміряти висоту букв в кожному рядку. Почерком середніх розмірів вважають почерк з висотою букв близько 3 мм (рис. 19).

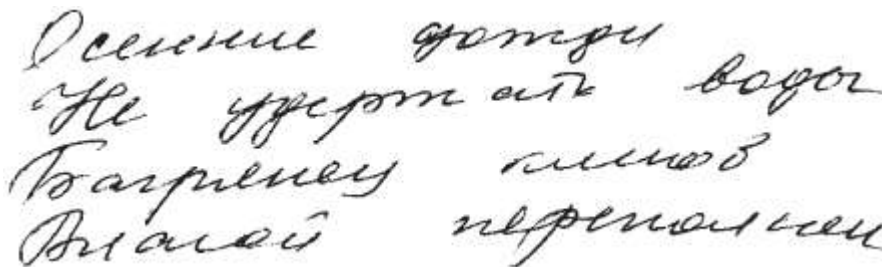

Рис. 19. Почерк середніх розмірів

Точно так само як людина, що володіє високим зростом, виділяється серед натовпу, почерк великих розмірів відразу кидається в очі. Володарі такого почерку, як правило, активні, товариські, балакучі і експресивні. Вони сміливі і самовпевнені, вважають за краще рухатися вперед, іноді метушаться,

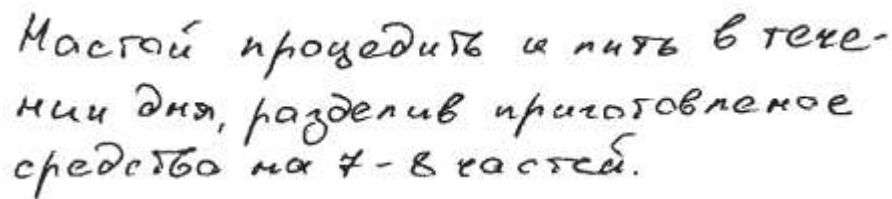
і їм необхідний великий життєвий простір, щоб витратити запаси енергії. Подібні особи відкриті для спілкування з оточуючими, а їхні погляди на життя відрізняються багатогранністю. Вони добре бачать картину світу в цілому, проте не приділяють належної уваги деталям. Зазвичай людина, яка пише великим почерком, відноситься до оточуючих з розумінням і завжди готовий вислухати і прийняти нову точку зору. Однак в той же час він намагається завжди залишатися в центрі уваги. Тому може хвалитися, прикидатися, бути неуважним і навіть брехати. Таким людям здебільшого не вистачає вміння зосереджуватися на одній проблемі, у них слабкий самоконтроль. Вони завжди готові швидко діяти, але аж ніяк не розмірковувати (рис. 20).

The image shows a sample of handwriting in large, bold, cursive script. The text is written in Russian and reads: "Описание пишется легко полюбавать себя в кругу друзей." The letters are thick and connected, with a strong emphasis on the vertical strokes.

Рис. 20. Почерк великого розміру

Дрібний почерк, навпаки, вказує на смирення і скромність. Автор подібного зразка зазвичай скритний, особливо поза свого близького оточення, оскільки має схильність до применшення власної значущості. На відміну від володаря великого почерку, той, хто пише дрібно, не любить привертати до себе увагу ні під час урочистостей, ні взагалі в житті. Таким людям не потрібно великий простір, щоб відчути себе комфортно. Сильною стороною їх є розум, але вони багато думають над своїми проблемами, що нерідко стає перешкодою для дії. Нерідко зосередженість на деталях заважає їм скласти цілісну картину того, що відбувається. Ці люди звикли думати над чітко сформульованими завданнями, а їхні погляди на життя в цілому дуже вузькі. Якщо ж дрібний почерк ще й тонкий, то така людина схильна жити в створеному ним власному світі. Крім того, він завжди відчуває себе залежним від оточуючих і оцінює своє становище як підлегле. Деякі відомі історичні особистості володіли дрібним почерком, наприклад Альберт Ейнштейн і відомий індійський діяч

Ганді. Однак ці особистості завдяки своїй цілеспрямованості надавали на оточуючих великий вплив. Але в загальному такі люди не схильні до рішучих дій: їм більше подобається роздумувати (рис. 21).

Настой процедить и пить в течении дня, разделив приготовленное средство на 7-8 частей.

Рис. 21. Дрібний тонкий почерк

Люди із середнім за розмірами почерком вміють знайти компроміс між розумовими процесами і активною дією. Вони не звикли переоцінювати власні можливості, точно так само як і недооцінювати їх. Подібні люди, в залежності від індивідуальних характеристик, можуть бути як замкнутими, так і товариськими. Багато з них вважають за краще дію, проте надмірна логічність мислення не дає їм довго концентрувати увагу на деталях.

Якщо розмір почерку нестійкий, це говорить про вміння пристосовуватися і при необхідності поступатися. Укупі з іншими позитивними рисами особистості нестійкий розмір букв вказує на різнобічні погляди і інтереси свого володаря. Якщо говорити про негативні характеристики, то таким людям властива імпульсивність, невміння приймати рішення і недостатній контроль за емоційною сферою.

Якщо розміри почерку змінюються навіть в межах одного речення, значить, самооцінка його володаря нестійка: впевненість в своїх силах часто змінюється скромністю в залежності від обставин. Якщо говорити про позитивні риси характеру такої людини, то подібна особливість означає, що він добре вміє справлятися з несподіваними труднощами. Негативними рисами такого індивідуума є періодично виникаючі стану невизначеності, які заважають йому приймати рішення.

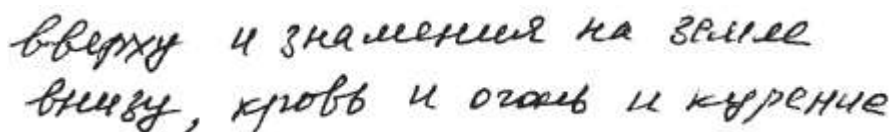
Натиск при письмі

Натиск при написанні букв також має величезне значення для визначення емоційного статусу людини. Подібно до інших основних ознак, постійно присутній тиск, з яким звик писати досліджуваний, дає зрозуміти,

наскільки він емоційно стабільний і наскільки просто може вийти з делікатного становища, не впустивши власної гідності. У той же час текст, написаний з непостійним тиском, свідчить про деяку емоційної лабільності, особливо якщо тиск має безліч варіацій. Ступінь сталості емоцій сильно залежить від того, як сильно людина натискає на ручку при письмі. Цей показник наочно демонструє, наскільки автор тексту занурений до теми і як довго буде пам'ятати про нього.

Якщо випробуваний написав зразок з сильним натиском, його почуття можна назвати досить міцними. У тому випадку, якщо ручка лише злегка торкається паперу, прийнято говорити про тимчасові і навіть «вітряні» емоції. Сильний натиск при листі відображає емоційну стабільність автора тексту, слабкий - велику чуттєвість і схильність сторонньому впливу.

Що стосується помірною тиску, то це явище вважається в графології нормою, яка б показала, що автор такого тексту має сильну енергетику і готовий повністю віддатися почуттям, якщо ситуація вимагає цього. Разом з тим він не дозволить емоціям повністю поглинути його розум і критично сприйме будь-які забобони (рис. 56).

вверх и значения на змее
вниз, кровь и огонь и курение

Рис. 56. Контроль над почуттями, енергія

Як вже говорилося, слабкий натиск на ручку при письмі говорить про непостійність почуттів. Це можна простежити по рис. 57. Даний зразок почерку має значний нахил букв вправо, що свідчить про наявність сильних почуттів, однак, миттєво відреагувавши на ситуацію, володар цього почерку може відразу ж забути, що саме викликало у нього емоційний сплеск. Таким чином, випробувавши сильні емоції сьогодні, даний індивідум вже завтра про них забуде.

исторог любой внешности

Рис. 57. Сильні, але непостійні почуття

Люди, які пишуть зі слабким натиском на папір, як правило, більш схильні до духовної чи інтелектуальної діяльності. Можливо і поєднання цих двох напрямків людської діяльності. Чуттєве сприйняття грає в їх житті меншу роль, так як розум зосереджений на більш «високе». Проте такі люди чуйно реагують на будь-які зміни навколишнього середовища, вони схильні піддаватися впливу різних ситуацій і подій. Позитивною рисою таких фігур можна назвати сприйнятливість до почуттів інших людей. Тут вони просто не можуть залишатися байдужими. Однак в їх характерах простежується і негативний фактор: вони ніколи не відчують глибоких почуттів, тому, якщо ситуація повторюється, їм доводиться заново її переживати.

Почерк з дуже слабким натиском, при якому літери ледь видно на папері, свідчить про нестачу витримки свого володаря. Такого роду суб'єкт чутливий буквально до всього, що відбувається навколо нього. Досвід же подібних ситуацій він не може і не вміє використовувати, що аж ніяк не допомагає йому впоратися з знову виниклими труднощами. Взагалі, володар почерку з дуже слабким натиском відчуває гостру нестачу життєвої енергії та часто потребує відпочинку.

Сильний постійний натиск при листі свідчить про інтенсивні, глибоких і стабільних почуттях (рис. 58). Стійкий емоційний фон дає такого індивідууму реальну можливість застосовувати накопичений з роками досвід в самих різних ситуаціях. Звичайно, частина його уваги поглинають сенсорні сприйняття, але йому подобається таке життя. Як правило, власники подібних почерків енергійні - як фізично, так і морально. Можливий і варіант, коли людина проявляє активність відразу в двох цих аспектах. Якщо ж тиск буквально межах, то у людини загострені всі почуття: кольору, запаху, смаку та ін. Такого роду особистості, можна сказати, вбирають в себе всі відчуття навколишнього світу, володіючи при цьому дуже яскравим і оригінальним характером. Вони мають сильну потребу в гостроті відчуттів, однак ця ознака має і зворотну сторону: в негативному сенсі подібні люди часто бувають

байдужі до почуттів і переживань оточуючих і з великим упередженням ставляться до спогадів пережитих подій.

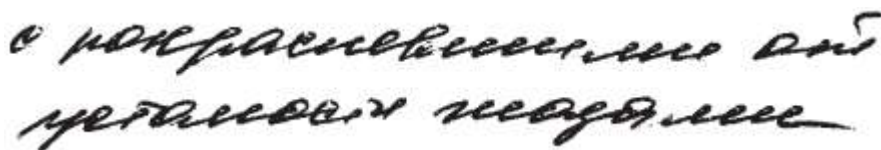

Рис. 58. Глибина і сталість почуттів

Занадто сильний натиск при листі є показником особливо глибоких почуттів, а також схильності впливу вже пережитих емоцій. Людина, що володіє даною особливістю, вміє любити і ненавидіти однаково пристрасно, так як погляди його на навколишній світ тверді до непохитності. Володарі такого почерку енергійні і чуттєві, вони мають величезну силу, яку використовують як в позитивному, так і в негативному плані. Виключно сильний і потужний натиск при листі, коли літери і штрихи починають розпливатися, а папір покривається плямами, є скоріше негативною, ніж позитивною характеристикою особистості. У таких випадках аркуш паперу стає буквально брудним. При цьому колу букв і завитки заповнюються чорнилом, а петлі і штрихи «роздуваються». «Брудний» почерк сильно відрізняється від почерку з сильним натиском: на відміну від останнього він виглядає вкрай неакуратно через різного роду плям. При цьому краї штрихів розпливаються, втрачаючи чіткість і гостроту, а при написанні довгого тексту часто зустрічаються так звані спорадичні помарки. Однак, приступаючи до аналізу подібного почерку, потрібно перш за все переконатися в якості ручки, використаної при написанні зразка, і тільки після цього робити якісь висновки про характер випробуваного.

Якщо перенести описані характеристики почерку на психологічну ґрунт, то можна з упевненістю сказати, що дана людина наділений чуттєвістю, проте його пристрась не піддається внутрішнього контролю. У нього також великі фізичні потреби і наполеглива тяга до надмірностей. Такого роду особистості схильні проявляти інтерес тільки до тих сторін життя, де не діють прийняті в суспільстві норми пристойності, певні порядки і умовності. Дані

характеристики є негативними на відміну від характеристик людей, що володіють почерком з сильним натиском. Ті теж люблять чуттєві насолоди, смачну їжу і алкоголь, проте вони виявляють більшу залежність від громадської думки і меншу - від власних бажань.

У разі, коли зразок тексту виглядає досить чисто, але в деяких місцях все ж зустрічаються плями, можна говорити про те, що власник такого почерку схильний до надмірностей не постійно. Взагалі, подібного роду почерк графологи ніколи не характеризують як позитивний. Особливо коли в ньому відсутні закономірності, а присутні ознаки злості, агресії, брехливості, сарказму, зухвалої поведінки, неясності мислення та ін.

Щоб визначити силу тиску ручки на папір, починаючому графологу потрібно для початку набратися досвіду: дана характеристика особистості не завжди буває ясна до кінця. Згодом неясність при визначенні тиску зникає, і перед аналітиком постає ще одна, дуже важлива деталь психологічного портрета досліджуваної особистості.

Особливо великі труднощі графологи відчують при визначенні ступеня натиску, якщо зразок тексту написаний олівцем або кульковою ручкою. Справа в тому, що конструкція останньої розроблена з урахуванням рівномірного розподілу чорнила по аркушу паперу. Тут виручить проста хитрість: про силу натиску при листі можна судити по зворотному боці паперу. Її краще дослідити під збільшувальним склом, після чого буде ясно, скільки чорнила ручка залишила на аркуші паперу і яким був натиск при написанні того чи іншого зразка.

Нахил букв

Нахил букв в почерку є дуже важливою ознакою, за яким графологи визначають рівень емоційних реакцій.

Взагалі, емоції людини можна охарактеризувати як суттєвий показник розуміння особистості, адже вони лежать в основі наших слів, вчинків, думок і дій. Саме почуття спонукають людину реагувати на той інший подразник - предмети, людей і життя в цілому. За допомогою почуттів ми висловлюємо

радість або горе, теплоту, відчуженість, впевненість в собі або сумніви тощо. Таким чином, почуття є тим особливим сполучною ланкою, яке лежить між нашим внутрішнім «я» і зовнішнім світом.

Вперше зустрівши будь-якого людини, ми судимо про нього по тому, які почуття він у нас викликає. Наше уявлення про незнайомця цілком і повністю залежить від того, яке враження він на нас справив. Точно так же, почувши захоплюючу історію або побачивши ідеально знятий фільм, ми реагуємо на них відповідно емоційному стану. Виходить, що б не робила людина, причинно-наслідкові зв'язки завжди залишаються і виражаються емоціями, які виникають в глибині нашої душі.

Що стосується графології, то в даному мистецтві існує одне загальне правило щодо емоцій: чим виразніше в почерку проглядається нахил щодо перпендикулярної вертикальної лінії, тим більш емоційним є автор досліджуваного тексту. При цьому неважливо, в який бік є нахил - вправо або вліво. Адже незалежно від того, чи відчуває людина якесь постійне відчуття або емоції захопили його в момент написання зразка, нахил в почерку буде висловлювати ступінь реактивності випробуваного. І не суттєво, дає він вихід почуттям або ретельно приховує їх від інших.

Щоб визначити, наскільки людина емоційна, досить порівняти почерк випробуваного зі шкалою, наведеною на рис. 59.

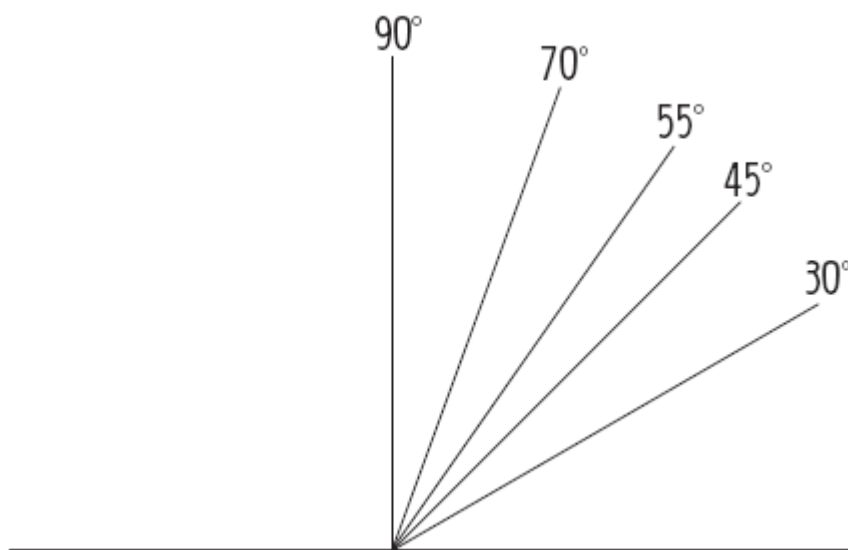

Рис. 59. Шкала для визначення ступеня емоційності володаря почерку

Про те, як людина ставиться до життя, розповість точне вимірювання ступеня нахилу букв в зразку його почерку. Це досить проста вправа, рекомендоване всім початківцям графологам. Воно не тільки дає досить чітке уявлення про нахил в почерку, а й допомагає глибше зрозуміти його структуру. Для початку достатньо провести лінію під одним або кількома словами в наявному у вас зразку почерку, після чого ще кілька контрольних ліній через букви, розташовані у верхній зоні. Це добре показано на рис. 60. Тепер достатньо взяти в руки транспортир і точно визначити, до якої групи нахилу відноситься досліджуваний вами зразок почерку.

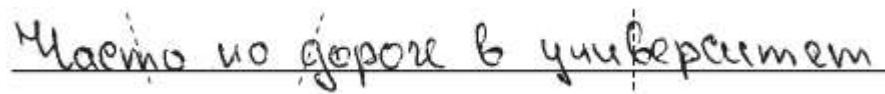

Рис. 60. Вимірювання кута нахилу букв

Строго вертикальне положення букв або близьке до вертикального говорить про те, що автор даного тексту зник ретельно приховувати свої емоції (рис. 61). Такі люди, як правило, зовні спокійні, навіть незворушні і зібрані. Вони тільки в самих рідкісних випадках дозволяють почуттям втручатися в їх рішення і вчинки. Такі люди, перш ніж що-небудь зробити або просто поставити запитання, ретельно зважують свої можливості і продумують всі варіанти, з тим щоб зробити висновок, чи є позитивне вирішення питання, чи розумно те чи інше рішення і до яких наслідків може призвести певна дія.

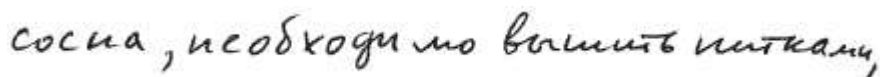

Рис. 61. Ретельний контроль за емоціями, незворушність і зібраність

Володар подібного почерку зник засновувати свої рішення тільки на холодній логіці, він незалежний і самодостатній, але часто буває холодний і байдужий до проблем оточуючих. Зазвичай така людина не висловлює своїх почуттів. Однак якщо при відсутності нахилу почерк випробуваного виявився великим, незграбним, зі значним тиском і великими петлями, то характеристика даної людини буде дещо іншою. Взагалі, володіння почерком без нахилу не означає бездушності або холодності. Просто люди цього типу не звикли відкрито висловлювати свої емоції. Вони роблять це дуже рідко, з

великою обережністю і ретельним контролем. Якщо в почерку присутній незначний нахил вправо, то автор даного тексту демонструє дуже м'яку реакцію на обставини і події. Виникаючі емоції він виражає не відразу, а злегка відступає, уважно вивчає ситуацію і тільки після цього дозволяє або не дозволяє собі проявити те чи інше почуття. Така поведінка допомагає йому уникнути зайвої імпульсивності. Іноді власники такого почерку можуть довгий час коливатися між почуттям і логікою, що сприймається оточуючими як нерішучість. У деяких ситуаціях така людина відчуває значні труднощі, не знаючи, як йому вчинити: віддатися на волю почуттів або послухати голос розуму. Однак автори подібних текстів зазвичай бувають доброзичливими, здатними до співчуття і бачать ситуацію, що склалася немов з двох сторін - з емоційної та логічної (рис. 62).

Рис. 62. Володар даного почерку сприймає ситуацію двояко: з логічної та емоційної сторони

Взагалі, нахил букв вправо говорить про високу швидкість внутрішніх реакцій і товариськості володаря такого почерку. Найчастіше він швидко знаходить з людьми спільну мову і відчуває себе цілком комфортно навіть в ситуаціях, заснованих на емоційному спілкуванні. Вчинки і рішення такої людини в більшій мірі залежать від емоцій, ніж від холодної логіки, хоча при аналізі подібного зразка графологи радять враховувати і інші характеристики почерку. Наприклад, при слабкості або повній відсутності ознак регуляції емоцій нахил букв вправо буде говорити про імпульсивність. При наявності ж показників соціальної активності дану межу варто розглядати у вигляді показника дружелюбності. Почерк з сильним нахилом вправо свідчить про постійну присутність емоційної напруженості (рис. 63). Володарі подібного почерку дуже гостро реагують як на зовнішні, так і на внутрішні подразники, тому їм буває досить складно зберегти незворушність і об'єктивність. Такі люди дуже імпульсивні, вони схили реагувати на ситуацію відповідно

миттєвому емоційному стану. За відносно короткий проміжок часу людина здатна пережити цілу бурю почуттів. Сам же він може навіть не помітити, наскільки швидкої зміни настрою схильний. Подібні сплески емоцій приводять людину до душевного виснаження, тому йому необхідна періодична «підзарядка».

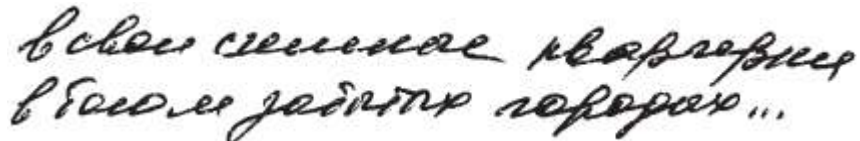

Рис. 63. Значне емоційне напруження

Володарі такого почерку потребують підтримки оточуючих, тільки в цьому випадку вони можуть відчувати себе впевнено і спокійно. Ці люди емоційно залежні і за своєю природою не здатні приховувати почуття. Тому їм постійно потрібно відчувати свою необхідність і привабливість. Однак, будучи розкутими емоційно, вони дуже чутливі до проявів чужих почуттів і швидко розуміють потреби оточуючих. Серед володарів такого почерку багато талановитих письменників, акторів, ораторів, а також ... продавців. У всіх цих людей, зайнятих в настільки неоднорідних сферах діяльності, насправді дуже багато спільного: перераховані професії дозволяють реалізувати емоції. А саме емоцій у таких людей просто надлишок. Крім того, якщо при сильному нахилі вправо в почерку присутній і сильний натиск, то це говорить про пристрасності які висловлюються людиною почуттів. Дещо складніше проводити графологічний аналіз при нахилі букв вліво. Дана властивість почерку говорить про те, що його володар в плані емоцій кілька холодний. Звичайно, він проявляє почуття, про що говорить відхилення букв від вертикальної лінії, проте його емоції спрямовані як би всередину його самого. Подібні люди схильні захищати себе від будь-яких зовнішніх подразників, вони повністю зосереджені на своїх переживаннях і мають виражений егоцентризмом (рис. 64). Володарі такого почерку вкрай обережні в будь-якій ситуації і всякий раз, перш ніж що-небудь зробити задаються питанням: а який зиск принесе мені дана дія? Проте нахил букв вліво сам по собі не є ознакою

крайнього егоїзму. У негативному плані цю деталь можна розглядати тільки в сукупності з іншими негативними факторами.

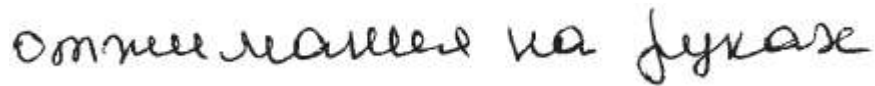

Рис. 64. Зосередженість на собі, егоїзм

Крім усього іншого, почерк з нахилом літер вліво передбачає, що його володар думає і робить вчинки всупереч усталеним нормам і традиціям і при цьому його мало турбує громадську думку. Звичка писати з нахилом вліво особливо властива підліткам, що в даному віці є ознакою емоційної невизначеності. Причому почерк з нахилом вліво більше властивий дівчатам, а не юнакам. У останніх в цьому віці почерк кілька незграбний і «важкий», що свідчить про їх агресивності. Однак, подорослішавши, деякі люди в душі залишаються підлітками. Тобто в емоційному плані їх особистість не отримує подальшого розвитку. Таким індивідуумам іноді вдається вибратися зі своєї «раковини», і тоді їх почерк набуває тенденцію до спрямованості вперед, тобто вправо. Почерк з дуже сильним нахилом вліво, або так званий відкинувшись, оголює внутрішні страхи і сумніви, а також повну емоційну відчуженість людини (рис. 65). Володарі такого почерку неусвідомлено пригнічують в собі будь-які почуття, а також механізми їх природного вираження. Це пояснюється внутрішнім страхом і сильною потребою в захисті оточуючими.

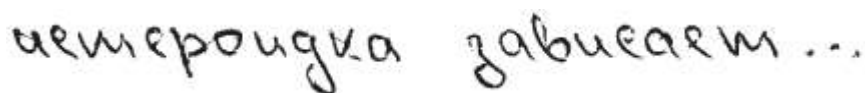

Рис. 65. Емоційна відчуженість

Часто люди самі намагаються зрозуміти, що насправді може означати їх почерк. Наприклад, як впливає нахил букв при листі правою і лівою рукою. Найпоширенішим помилкою при аналізі власного почерку є поширена думка про те, що велика частина людей, які пишуть лівою рукою, мають почерком з нахилом літер вліво. Насправді це не так. Хоча лівша і звик писати лівою рукою, його почерк мало чим відрізняється від почерку правші. Тобто може бути присутнім нахил букв як вліво так і вправо, точно так само як і у більшості пишуть правою рукою. Адже не секрет, що деякі правші пишуть не

тільки з нахилом вліво, а й з нахилом вправо. Отже, незалежно від того, яка рука активна при листі, яскравий прояв емоцій знайде своє вираження в почерку: така людина буде писати з явним нахилом вправо.

Постійний нахил букв при листі говорить про емоційної стійкості, стабільності у відносинах з оточуючими і адекватному сприйнятті різних життєвих ситуацій. Дані характеристики дійсні в тому випадку, якщо уявна лінія письма досить рівна і пряма, а почерк у цілому виглядає як незмінний. Коли в почерку переважають вертикальні штрихи, мислення його власника відрізняється логічністю і системністю. Постійний градус нахилу букв вправо говорить про незмінність і постійність емоційних реакцій, тобто про передбачуваності. Якщо нахил букв в почерку спрямований вліво, то його володаря можна охарактеризувати як емоційно і соціально відсторонену особистість.

Однак в практиці графологов зрідка зустрічаються настільки ідеальні почерки, що їх буває важко віднести до якої б то не було групи нахилу. Більшість людей досить гнучко реагують на ту чи іншу ситуацію, тому в їх почерках нахил з'являється в зв'язку з емоційним станом на момент написання тексту. Випадки, коли нахил непостійний, то графологи інтерпретують як негативну характеристику. Мінливість нахилу говорить про емоційної нестійкості і навіть невизначеності. Ці люди можуть бути як зібраними і спокійними, так і вкрай емоційними.

У деяких випадках змінюється нахил почерку свідчить про непередбачуваність, нерішучості, ненадійності, можливої легковажності і імпульсивності його власника. Дані характеристики особливо вірні в тому випадку, коли і інші деталі почерку відрізняються нестабільністю. Таким чином, надмірна варіабельність нахилу букв є ознакою нестійкою і невірноваженою особистості (рис. 66).

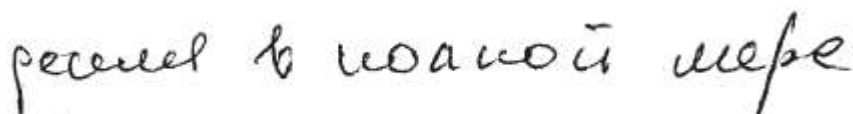
The image shows a sample of handwritten text in cursive script. The text reads "ресурси в нашій мере". The slant of the letters is highly irregular and inconsistent throughout the phrase, which is a key indicator of emotional instability and imbalance in graphology.

Рис. 66. Нестійка і невірноважена особистість

Направлення письма

Момент початку письма дуже важливий. Коли людина ставить ручку на папір і робить рух, точка перетворюється в рисочку. В результаті серії інших, більш складних рухів з'являються штрихи або витіюваті частини букв. З цього руху графологи визначають напрямок почерку, яке може йти вгору, вниз, вперед або назад. Незалежно від результату руху письмовий жест є дуже важливим критерієм оцінки почерку. Розуміння цієї тенденції важливо для графологічного аналізу, адже вона дає можливість визначити не тільки напрямок письма, а й спрямованість людської особистості, що надає велику допомогу в дослідженні рис характеру індивідуума.

У всіх європейських мовах правила листи приблизно однакові. Винятком є лише ті мови, в яких прийнято писати справа наліво. Щоб написати слово, людина ставить ручку на папір і веде її вперед, заповнюючи простір чистого аркуша. Таким чином він рухається від вихідної точки в «пункт призначення», яким є закінчення тієї чи іншої фрази, тобто дивиться із сьогодення в майбутнє. Тому напрямок почерку вперед говорить про здатність людини до просування і прогресивному мисленні. Цю характеристику можна застосувати як до особистого життя, так і до кар'єри. У тому випадку, якщо людина, прагнучи до спілкування, має намір піти від самоти, в його почерку переважає тенденція до написання слів вправо, що свідчить про екстраверсії даної особистості. Даний ознака вказує також на мужність його володаря і прагнення до батьківства.

Якщо рух ручки направлено вліво або ж в почерку є тенденція до поворотів вліво після початку «прямої» листи, значить, володар такого почерку живе минулим, старанно уникаючи сьогодення. За ступенем нахилу почерку вліво можна визначити, чи відчуває людина сумніви і наскільки вона невпевнена в своїх силах.

Направлення листа вліво є також ознакою інтроверсії. Володар почерку з «лівим» напрямом при листі старанно направляє руку вліво. Так він висловлює неусвідомлене бажання знову і знову зануритися в минуле:

наприклад, бути ближче до матері або хоча б стати таким, яким його хотіла б бачити вона.

Даний принцип графологічного аналізу можна застосувати і при оцінці нахилу почерку. Схильність до нахилу вправо свідчить про потребу в спілкуванні і палке бажання стати частинкою цього світу, занурившись з головою в сьогодення. Навпаки, нахил вліво говорить про бажання емоційно ізолюватися від дійсності.

Швидкість написання

Ритм і регулярність почерку є основними показниками способу мислення людини. При відсутності будь-якої організованості і закономірності, а також непостійних прогалини, нерівності та мінливості почерку можна говорити про загальну негативну характеристику мислення. У тому випадку, якщо почерк стабільний, гармонійний і в ньому дотримуються закони простору, у людини в цій галузі немає проблем.

Що стосується швидкості написання, то дана характеристика є ключем до розуміння загального мислення. Адже чим більше і швидше думає людина, тим сильніше його бажання висловити свої ідеї на папері. Таким чином, швидко написаний зразок тексту, з «живим» почерком, є показником високої розумової активності, а також здатності до навчання, засвоєння нових знань, спонтанності і схильності до інстинктивним вчинків.

Однак даний показник краще розглядати разом з іншими характеристиками почерку. Адже, якщо швидко написаний текст поєднується з поганою просторовою організацією, неясно написаними літерами і відсутністю загального ритму при листі, значить, автор нерішучий, схильний до сумнівів, імпульсивності, реактивності і неспокою. І навпаки, швидко написаний зразок упорядкованого почерку є показником хорошого самоконтролю, а також здатності індивідуума вигідно використовувати високу швидкість свого мислення (рис. 67). Останнє є однією з важливих позитивних характеристик особистості.

Рис. 67. Висока швидкість мислення

У тому випадку, якщо зразок тексту написаний неквапливо, а букви і штрихи ретельно виведені, автора можна охарактеризувати як людину з обережним і повільним типом мислення (рис. 68). Володарі почерку з подібними характеристиками не звикли робити більше одного дії за одиницю часу. Більш того, вони намагаються у всьому бути обачними, беручи до уваги всі загрози і можливі перешкоди, що можуть виникнути на шляху до наміченої мети. Такі люди відрізняються консервативністю, висловлюють свої емоції дуже обережно і стримано, а їх мислення виключно традиційно.

Рис. 68. Неквапливе мислення

Людина, що пише вкрай повільно, або недостатньо освічений, або ще не дозрів інтелектуально. Дані характеристики можна спростувати або підтвердити, знаючи загальну закономірність почерку і його організацію.

Не останню роль відіграють численні виправлення і граматичні помилки в тексті. Приступаючи до аналізу почерку, слід враховувати і віковий критерій, так як, наприклад, для підлітків писати повільно вважається нормою.

Взагалі, більшість людей пишуть в середньому темпі, тобто не надто повільно, але і не дуже швидко. Це відповідає досить високому рівню інтелекту і загальної адекватності вчинків. Інші показники почерку дають можливість графологу зрозуміти образ думок і швидкість реакції людей, які звикли писати відносно швидко. По готовому зразку швидкість листи визначити досить складно: даний процес найкраще спостерігати. Якщо при аналізі у вас виникли сумніви з приводу даного показника, візьміть самі ручку і простежте за текстом, намагаючись увійти в ритм, який використовував автор при написанні зразка для аналізу.

«Швидкий» почерк характеризується великою кількістю непрямих ознак.

1. У побіжному почерку штрихи, як правило, з'єднані і між ними немає зв'язок.
2. Структура почерку спрощена: в ній немає місця складним штрихами.
3. Штрихи у верхній зоні відхилені вправо.

4. В цілому почерк має правий нахил.
5. При листі рядки спрямовані вгору.
6. Манера письма в більшості випадків широка і розмашисто.
7. У такому зразку не зустрічаються виправлення і помарки.
8. Штрихи завершені досить рухливо.
9. Ліве поле часто збільшено.
10. Часто зустрічаються структури у вигляді гірлянд.

А тепер трохи про ознаки некваптивного почерку.

1. Кидається в очі неприродність і надмірна акуратність.
2. Лівий нахил або сувора вертикальність.
3. Верхні частини букв і штрихи або розташовані строго на своїх місцях, або зміщені вліво.

4. Велика кількість прикрас.
5. Строки йдуть вниз.
6. Довгі штрихи мають складні форми.
7. У тексті є виправлення.
8. Загальна структура, нахил і напрямок почерку змінені.
9. Є структури у формі аркад.

Зональний розподіл букв

У будь-якому почерку існують три умовні зони. Кожна зона ілюструє різні сторони характеру автора почерку. Верхньої зоною називають ту, де знаходяться верхні петлі заголовних букв і частини деяких малих літер, що виступають за межі середньої зони. Це перш за все літери «б» і «в». У середній зоні знаходяться усі малі літери, які при листі не передбачають написання петель. Це «а», «е», «і», «г», «о», «н», «м» і ін. У нижній же зоні розташовуються нижні петлі і окремі частини малих «р», «з», «у» і ін.

В ідеальному варіанті почерку все три зони виглядають рівномірно навантаженими, оскільки при загальній збалансованості зон людини можна охарактеризувати як внутрішньо врівноважену особистість, що відрізняється

стабільним твердим характером, що має потребу як в матеріальних так і в духовних цінностях, здорову фізично і психічно.

У тому випадку, коли домінує одна з зон, дві інші при листі виражені дещо слабше. Наприклад, акцент на верхній зоні означає, що володар такого почерку живе в ідеальному або в абстрактному світі, а його головним заняттям є розумова діяльність. Можливо, що при цьому він мало уваги приділяє своїм психологічним або соціальним потребам.

Якщо в аналізованому почерку акцентована середня зона, то автора можна вважати добре орієнтованим в соціальному плані. Така людина добре справляється з повсякденними проблемами і турботами, проте йому навряд чи буде цікава розумова діяльність.

Переважання в почерку нижньої зони є ознакою сугубого матеріалізму. Такі люди вважають за краще діяти, а не розмірковувати або думати.

Характеристика середньої зони

Всі три умовні зони графологи розглядають щодо основної лінії почерку, тобто тієї його частини, де написані малі літери. У середній зоні як в дзеркалі відбивається повсякденне життя людини: те, що з ним відбувається в даний момент, тут і зараз. Тут же лежить ключ до розуміння думок, емоційних реакцій, способів спілкування, а також того, як індивідуум відчуває себе в суспільстві. Загалом середня зона, за словами багатьох графологов, є «прозаїчної» зоною, яка з'єднує нижню «матеріальну» і верхню «духовну» зони.

Якщо все літери написані чітко і розбірливо, то володар такого почерку вміє спілкуватися і знаходити спільну мову з людьми, впевнений в собі і має практичні погляди на життя. Якщо до того ж розміри і форма букв не змінюються від рядка до рядку, то значення позитивних характеристик багаторазово посилюється.

Якщо в почерку домінує середня зона за рахунок ущемлення або слабкого використання верхньої і нижньої зон, то така людина вважає за краще жити тільки сьогоднішнім днем. Його може схвилювати лише те, що

відбувається з ним в даний момент. Інтереси подібних особистостей, як правило, практичні, але низинні. Вони швидше за все не будуть займатися ні інтелектуальною працею, ні філософствувати. До того ж такі індивіди схильні до егоїзму і зазвичай турбуються тільки про самих себе.

Зовні люди, що володіють почерком, орієнтованим тільки на середню зону, здаються соціально орієнтованими і впевненими в собі. Однак дані якості часто бувають лише облудою з їх боку. Людина з почерком, де перебільшено значення середньої зони, часто буває хвалькуватий і практично завжди стурбований виключно своїми почуттями та думками.

Сильне домінування середньої зони є одним з ознак незрілої особистості, яка ніяк не розуміє і приймає перехід від минулого до сьогодення (рис. 69).

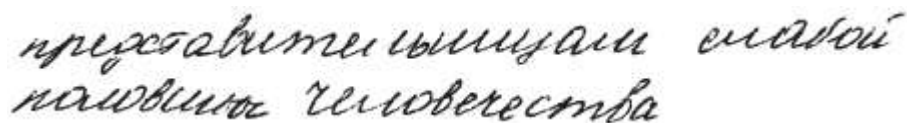

Рис. 69. Незрілий характер

Однак занадто дрібна середня зона є показник невпевненості в своїх силах (рис. 70). Як правило, люди, що володіють такого роду почерком, не завжди повністю усвідомлюють власні почуття і практично не висловлюють емоцій. Вони вважають за краще ні від кого не залежати і при цьому прагнуть зосередити увагу на маленькому особистому маленькому світі, ігноруючи все, що відбувається навколо них.

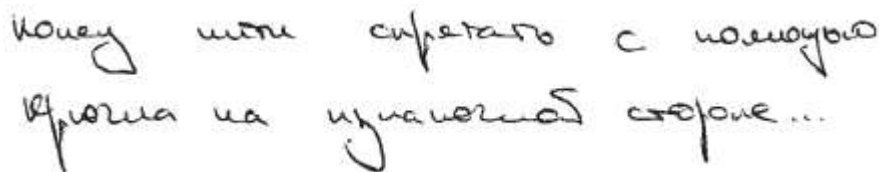

Рис. 70. Невпевненість у своїх силах

Ця характеристика почерку може означати і заперечення повсякденної рутини, особливо в тих випадках, коли літери на основній лінії прописані володар такого почерку.

Якщо середня зона листи виражена неявно, автор тексту робить акцент на нижній або верхній зоні, а іноді і на обох відразу. Сильно звужена середня

зона за рахунок розширення нижньої чи верхньої означає, що людина з подібним почерком намагається компенсувати невпевненість в собі або за рахунок розумових здібностей і пошуку ідеалу, або за допомогою наполегливих практичних занять. У першому випадку акцент буде зроблений на верхній зоні листи, в другому - на нижній.

Характеристика верхньої зони

Цю зону графологи традиційно пов'язують зі ставленням особистості до абстрагованих ідей. Основними показниками володаря такого почерку будуть розвинену уяву, інтелектуальна діяльність, багата фантазія, наявність загальної життєвої філософії, а також власні уявлення про мораль, етику і насущних духовних потреб.

Зазвичай петлі, що знаходяться у верхній зоні листи, в два рази перевищують висоту малих літер, які перебувають в середній зоні (рис. 71). Якщо вони округлі і помірно широкі, значить, автор тексту схильний дивитися на життя філософськи. У тому випадку, коли петлі не дуже великі по ширині або висоті, володар почерку звик дотримуватися загальних соціальних норм і правил хорошого тону.

The image shows a sample of handwritten cursive script. The text is written in a fluid, connected style. The loops of the letters, particularly the 'о' and 'а', are noticeably higher than the baseline of the other letters, indicating a focus on the upper zone of the writing.

Рис. 71. Філософське сприйняття реальності

Недбале ставлення до верхньої зони листи або практичне її відсутність свідчить про те, що у даного індивідуума нахили до практичної діяльності, особливо пов'язаної з повсякденними турботами. Проблеми філософії та інші абстрактні ідеї його практично не цікавлять, так само як інтелектуальні заняття взагалі. У нього, швидше за все, погано розвинена уява (рис. 72). При повній відсутності верхньої зони або при рідкісних, тонких і дрібних петельках в ній автора почерку можна охарактеризувати як людину, який нехтує суспільною мораллю і етикою. Особливо це стосується нечітких і неорганізованих почерків, аналізуючи які графолог приходить до висновку про брехливість, суто матеріалізм і безконтрольну хтивість авторів.

Рис. 72. Інтерес до повсякденних дрібниць

Наявність вузьких петель у верхній зоні листи є ознакою орієнтації випробуваного на практичну і матеріальну сторони життя. Система цінностей таку людину повністю знаходиться в світі речей. З точки зору етики подібний індивідуум завжди лояльний (рис. 73). І хоча в його житті немає місця філософськими поглядами, а його духовний розвиток залишає бажати кращого, поведінка людини в цілому консервативно і цілком прийнятно з позицій суспільних норм.

Рис. 73. Консерватизм і лояльність

Присутність у верхній зоні так званих відновлених петель свідчить про інтелектуальну активності, яку прийнято характеризувати як стримана (рис. 74). Відновленням графологи називають прийом, коли автор тексту, щоб зробити петлю у верхній зоні, спочатку веде ручку вгору, а потім, замість того щоб надати петлі форму, повертається вниз по тій же лінії. Такого роду прийом листи говорить про те, що людина не дає волі уяві і розум у нього настільки зайнятий, що в голові не залишається місця для нових ідей. У тому випадку, коли відновлені петлі мають значну довжину, уявити щось в іншому світлі суб'єкту не дає хворобливе відчуття етики. Якщо ж відновлені петлі занадто короткі, людина навмисно нехтує верхньою зоною. Значення такого роду відновлених петель ідентично значенням відсутності верхньої зони.

Рис. 74. Інтелектуальна активність стримана

Верхня зона, що складається з невідновлення штрихів, написаних зверху вниз, має назву «палкообразная». Автори такого роду почерків мають практичний інтерес до життя, якщо судити про них з точки зору загальноприйнятих етичних норм (рис. 75). Однак власники подібних

почерків, як правило, відрізняються прямою. Їх більше цікавлять факти, ніж туманні припущення і красиві ідеї. У цих людей добре розвинене незалежне мислення і немає звички йти на поводу у громадської думки або освячених часом традицій.

Рис. 75. Практицизм

Якщо петлі у верхній зоні досить широкі, значить, у володаря такого почерку добре розвинена уява, а розум відкритий як для свіжих ідей, так і для вивчення нових можливостей (рис. 76). Люди з такого роду почерком в моральному відношенні досить толерантні. Вони з готовністю переконують інших у перевагах багатостороннього погляду на життя. Крім того, такого роду почерк вказує на терпимість людини до власних недоліків, чого не можна сказати про власників почерку з вузькими верхніми петлями.

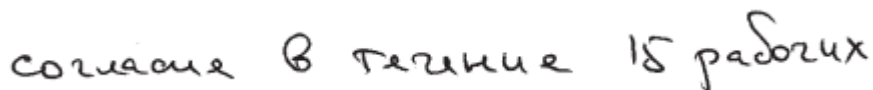

Рис. 76. Відкритий розум і гарну уяву

Великі верхні петлі свідчать про непомірну широту поглядів і терпимості до того, чого сам автор почерку не приймає за визначенням. У таких людей живе, добре розвинене уяву, вони захоплені філософськими ідеями, які більшості оточуючих здаються незбагненими. Це здебільшого стосується власників почерків з довгими і широкими петлями. Часом в мріях подібні індивідууми несуться так далеко, що повністю втрачають відчуття реальності, не кажучи вже про практичність. Якщо в такому почерку зони не збалансовані, то його володар навряд чи коли зможе втілити в життя свої блискучі ідеї.

Зазвичай ці люди - ідеалісти і мрійники, схильні будувати власні утопії. У тому випадку, якщо почерк відрізняється перебільшеною верхньою зоною, людина постійно потребує не лише уваги, але в визнання його великих задумів. При цьому він всім хоче довести, що він розумний і вміє передбачати

події. Такого роду особистості нерідко бувають хвалькуваті, оскільки їм дуже не хочеться, щоб хтось применшив значення їх персони.

Якщо ж верхня зона листи особливо насичена петлями і всякого роду завитками, значить, володар почерку гостро відчуває перевагу інтелекту іншої людини над його власним і при цьому компенсує цей недолік, вихваляючись «глибокими» знаннями в якійсь галузі чи сфері людської діяльності. Нерідко він відстоює свою філософію, справжнє значення якої неможливо переоцінити.

Характеристика нижньої зони

Нижньої прийнято називати зону листи, що розташовується під основною лінією. У неї, як правило, входять нижні петлі букв і те, що автор тексту не зумів «вмістити» в середній зоні. Оскільки нижня зона знаходиться під середньої, основною зоною, що позначає реальність, вона являє собою область несвідомого і укладає в собі характеристики індивідуальних інстинктів людини. Крім того, в нижній зоні графічно відображені матеріальна і сексуальна боку особистості, а також різні емоції, що виникають у людини в момент спілкування з оточуючими.

Нижні петлі звичайної довжини і ширини приблизно в 2-2,5 рази більше букв, розташованих в середній зоні. Вони мають плавні закруглення, які надають їм вигляд не надто дрібних, але й не занадто великих, хоча насправді нижні петлі зазвичай більше петель, розташованих у верхній зоні. Почерк, добре збалансований в нижній зоні, каже про здорових біологічних імпульсах автора тексту і нормальному поведінці в суспільстві. Його сексуальна сфера також розвинена в межах норми: для такої людини інтимна близькість - звичайне явище, що не виходить за рамки пристойності. Він не розглядає секс як загрозу особистій свободі чи як мани. Володар такого почерку зазвичай отримує від сексу задоволення, він любить спілкуватися з собі подібними, і йому цілком достатньо сил та винахідливості, щоб успішно справлятися з повсякденними проблемами.

У тому випадку, коли пропорційні нижні петлі поєднуються з чіткою, добре організованою структурою почерку, тобто в почерку присутні ясність букв, незмінність інтервалів між словами, а уявна пряма лінія гранично пряма, описаний почерк можна віднести до позитивної характеристики особистості, що є свідченням позитивного загального настрою його власника (рис. 77).

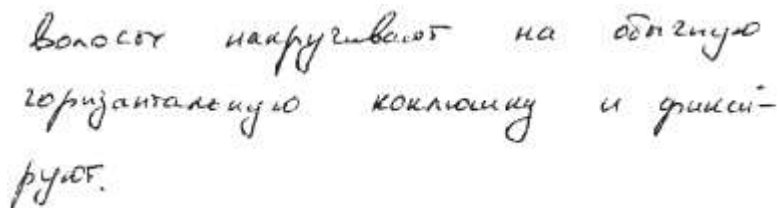

Рис. 77. Загальний позитивний настрій

Слабо розвинена нижня зона каже, що автор зразка тексту мало зацікавлений як соціальною, так і сексуальною стороною життя. І хоча в певних ситуаціях він все-таки проявляє себе в названій сферах, така людина віддає перевагу усамотнення, зокрема роботу поза колективом односторонців (рис. 78). Іноді подібні люди старанно уникають близького контакту, пригнічуючи свої бажання на рівні несвідомого. Як правило, вони сексуально або соціально незрілі і практично позбавлені оригінального погляду на речі. Якщо ж в почерку добре розвинена нижня або середня зона або акцентовані вони обидві, то власник даного почерку надає значення розумової діяльності і повсякденних турбот, але йому чуже сліпе слідування своїм інстинктам.

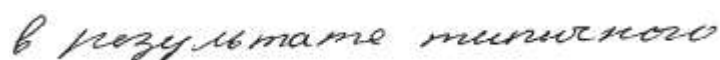

Рис. 78. Мала зацікавленість соціальними і сексуальними питаннями

Компактні, стислі петлі, розташовані в нижній зоні, свідчать про те, що автор даного зразка почерку не має навіть уявлення про природу власних інстинктів. Стислі петлі зазвичай мають вигляд звивистих штрихів, які утворюються при повторному проведенні олівцем або ручкою за тим самим написаною лінією. Ручка при цьому рухається спочатку зверху вниз, а потім, не відриваючись від паперу, від низу до верху. Володар такого почерку, як правило, схильний до страху перед близьким соціальним або сексуальним контактом. Він боїться відкритися іншій людині. Подібне зазвичай

відбувається з людьми, яких в дитинстві переконали в тому, що секс - заняття нище. В даному випадку людина намагається придушити в собі негативні спогади, але, будучи вразливим, старанно уникає близьких контактів, щоб заздалегідь захистити себе від можливих переживань і неприємностей (рис. 79).

Рис. 79. Страх перед близьким контактом

Штрихи на нижній лінії, що не утворюють петель, носять назву «палкообразные». Такого роду освіти властиві для почерку людей незалежних, самодостатніх і в деяких випадках меркантильних. Вони у вчинках керуються фактами, а не примарними ідеями, практичні і далекі від романтики. Що стосується емоцій, то власники такого почерку виявляють їх нечасто, оскільки практична сторона справи для них важливіше за все. У тому випадку, коли довжина штрихів невелика, автор тексту не отримує особливого задоволення ні від спілкування з собі подібними, ні від сексуальних контактів. Штрихи великої довжини в нижній зоні свідчать про визначеність і сталість, а також успіхи в багатьох починаннях і досягненні будь-яких висот. Якщо штрихи мають вигляд палиці, тобто написані з натиском, наростаючим до кінця штриха, і закінчуються прямою, автор тексту має схильність до жорстких, а часом і жорстоких вчинків.

Якщо нижня зона почерку сильно розвинена, людина має багату уяву, але разом з тим надає великого значення фізичним даним і якості життя взагалі. Такого роду особистості воліють матеріальний комфорт, живе спілкування з оточуючими і мають повноцінні сексуальні потреби. Ці люди емоційні і романтичні; в життя, в тому числі і в інтимній, вони вважають за краще займати активну позицію і дуже люблять різноманітність (рис. 80).

Рис. 80. Активність, романтичність і сексуальність

Великі розміри петель на нижній лінії відображають досить сильне прагнення володаря даного почерку до сексуального і соціального різноманіття (рис. 81). Він непосидючий і неспокійний, оскільки його емоційне життя дуже активна. Такій людині необхідно часто міняти сфери діяльності, тому що він постійно знаходиться в русі. Остання якість характерно для особистостей, в почерку яких нижні петлі часто перетинаються з буквами і штрихами сусідніх рядків. Цим людям буває складно встановити серйозні інтимні відносини, що ведуть до шлюбу. Якщо ж подібне і станеться, вони постараються компенсувати недолік сексуального різноманітності за рахунок зустрічей з численними знайомими і друзями. Що стосується трудової діяльності, то такого роду особистості часто сподіваються, що, працюючи на новому місці або познайомившись з новими людьми, вони зможуть вирішити проблеми, пов'язані з внутрішньою невизначеністю. Насправді дане поведінка пов'язана з бажанням людини втекти від самого себе. Аналізуючи почерк, потрібно постійно пам'ятати про те, що значення нижньої зони листи дуже важливо для визначення соціальної та сексуальної характеристики особистості. Тому незалежно від того, як виглядає середня і верхня зона, нижньої зоною можна нехтувати або приділяти їй занадто мало уваги.

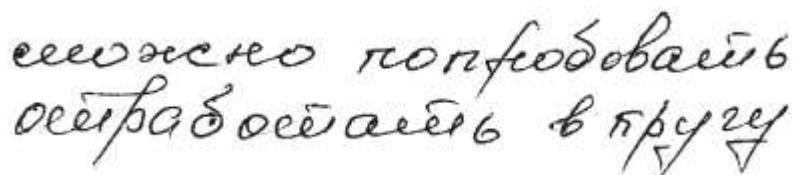

Рис. 81. Жага змін

Характеристика штрихів

Штрихами називаються будь-які рухи руки пише, внаслідок яких загальна структура почерку злегка порушується. Вони з'являються щоразу, коли пише відриває ручку від паперу, щоб різко змінити напрямок письма. Численні штрихи зазвичай об'єднані в складні комбінації, в результаті чого виходять букви.

Будь почерк містить безліч різних штрихів. Здебільшого штрихи прямі, але зустрічаються і викривлені. Вони можуть бути спрямовані як вгору, так і

вниз, а також вліво або вправо. Графологи поділяють штрихи на важкі, дуже важкі, легкі, уривчасті, нечіткі, ламані, плавні, тендітні, тверді, прості і складні. У рукописному тексті штрих може різко перерватися і закінчитися гострим освітою.

Викривлений штрих зазвичай завершується складною петлею або заокругленням. Зрідка зустрічаються досить громіздкі штрихи, які можуть бути спрямовані вгору або вправо, а також штрихи плавні, що згинаються і легкі, як правило спрямовані вліво.

Описані комбінації штрихів можуть зустрітися в будь-якому зразку почерку, а також бути присутнім в кожній з трьох умовних зон листи. При цьому окремий штрих матиме своє власне значення. При аналізі не можна забувати про те, що самі по собі штрихи і їх деталі не можна розглядати окремо, не враховуючи інших характеристик почерку. Зразок чітко спрямованих прямих штрихів, твердих, впевнених, сильних і мужніх, наведено на рис. 82.

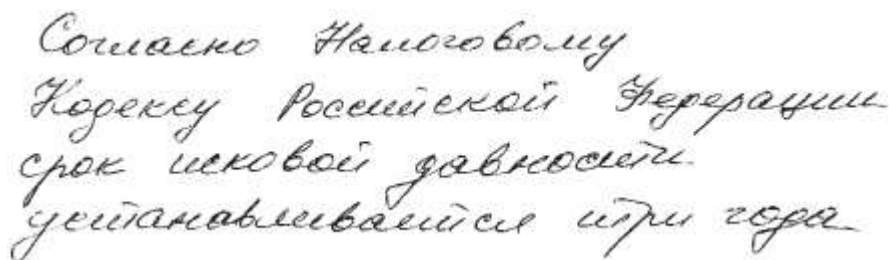

Рис. 82. Впевненість в собі

Згинаються складні штрихи, які можна охарактеризувати як плавні, гнучкі, мають не дуже чіткий напрямок, менш сильні і жіночні, наведені на рис. 83.

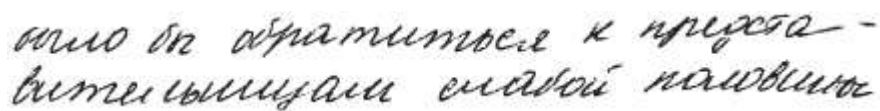

Рис. 83. Гнучке мислення

Показово, що сила натиску при листі пропорційна енергетичним витратам, знадобиться на даний рух. Вона відповідає тій рисі характеру, яку демонструє ця особливість. Говорячи простіше, чим більше сил потрібно для

написання штриха, тим більша інтелектуальна активність асоційована з його значенням.

Сильний натиск при написанні штриха, як правило, свідчить про здорову енергетику, міцних і глибоких почуттях, а також внутрішню силу випробуваного. Такі індивідууми найчастіше відрізняються підвищеною чутливістю і звикли співвідносити себе з фізичною стороною існування. Крім того, власники даного почерку мають практичний склад розуму.

Штрихи, написані з легким натиском, кажуть про присутність меншої кількості енергії і навіть нестачі життєвих сил. Емоції таку людину недостатньо глибокі, як і його почуття. Подібні особистості співвідносять себе з інтелектуальною стороною життя, вони естетичні і вразливі.

Штрихи з помірним або середнім натиском є ознакою нормальної розумової, емоційної і життєвої активності. Такі індивідууми звикли гармонійно поєднувати духовну і фізичну сторону життя. Однак, щоб отримати більш точний результат аналізу, слід розглянути і інші характеристики почерку.

Занадто слабкий натиск при написанні штрихів говорить про нестачу життєвої енергії, легковажності, а також сильної чуттєвості і схильності зовнішнім впливам. Володарі подібних почерків мало зацікавлені практичною стороною життя, приділяючи підвищену увагу духовної і чуттєвої сфері.

Дуже сильний, різкий натиск і гострі краї штрихів, які можна добре розглянути під збільшувальним склом, говорять про велику внутрішню силу. Такі люди мають певні пристрасті, мають глибокими почуттями, на них сильно впливають події минулого, проте в їх натурі відчувається присутність якоїсь рушійної сили. Володарів подібного почерку більше привертає чуттєва сторона життя. Саме в ній проявляється їх витонченість.

«Брудні», нечіткі штрихи властиві почерку людини, схильного до впливу пристрастей (рис. 84). Такого роду особистості схильні до надмірностей, вони сприйнятливі, а їх фізичні бажання дуже сильні.

Притаманні такі недоліки, як надмірна чуттєвість поряд з відвертою брутальністю.

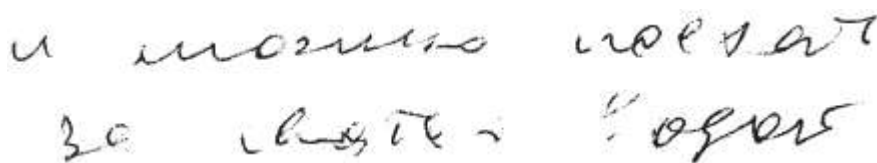

Рис. 84. Грубість і чуттєвість

Штрихи, написані з однаковою силою на протязі всього тексту, кажуть про стабільність і передбаченість. У тому випадку, коли тиск весь час змінюється, значення даних характеристик слабшає. Так, постійно додається зусилля під час написання зразка тексту графологи співвідносять з присутністю постійної енергії, відповідної характеристиці даної особистості. Однак в цьому випадку текст повинен бути написаний з постійним натиском від першого до останнього штриха. Якщо краї штрихів мають завершений вигляд, значить, автор тексту твердий і стійкий. Коли натиск змінюється якимось чином, наприклад при написанні різних фрагментів одного і того ж штриха, значить, активність даної особистості має хвилеподібний, непостійне значення (рис. 85).

Рис. 85. Непостійна активність

Коли в кінці штриха різко слабшає тиск, те ж саме повинно відбуватися і з людською енергією. Якщо тиск на ручку слабшає поступово, краї штрихів виглядають тонше, ніж їх середина. Подібного роду штрихи характеризують автора тексту як людини критично налаштованого, дотепного, але схильного до сарказму і агресії. Проаналізувати дана ознака точніше допоможуть такі показники, як розташування штрихів щодо середньої лінії, і деякі інші характеристики почерку.

Наприклад, в поєднанні з плавним і м'яким написанням і легкістю натиску такі риси штрихів можуть говорити про винахідливість. Якщо штрихи, написані з мінливим натиском, поєднуються із загальним сильним натиском, той же факт можна інтерпретувати як агресію.

Початкові і кінцеві штрихи

Куди б людина не збирався піти, у нього завжди є точка відправлення. Стосовно до почерку це перша буква тексту. Остання буква, точніше, завершальний її штрих є відображення того, як людина зазвичай завершує справи.

Отже, початковий штрих і перша буква тексту дають вичерпне уявлення про те, яким чином автор тексту починає будь-яку справу в повсякденному житті. За першою літерою початкового слова, особливо якщо вона заголовна, як, наприклад, в ініціалах в підпису, можна судити про те, якою людиною хоче здаватися навколишнім. Ця свого роду самоідентифікація людини є відображенням того, яке враження людина бажає зробити на оточуючих.

Перші букви тексту можна також порівняти з тим, яким чином людина виходить в суспільство. Якщо букви жирні, чіткі, пропорційні і написані твердою рукою, то це говорить про впевненість в собі (рис. 86, 87).

Рис. 86. Висока самооцінка

Рис. 87. Занижена самооцінка

Якщо перші літери (великі) мають надто великі файли або витіювате написання, значить, автор тексту вміє справити враження на оточуючих. У негативному плані перші літери з такими характеристиками можуть належати дуже поверхневою і хвалькуватої особистості (рис. 88). Подібні люди зазвичай схильні до помпезного поведінки або грубої бравади. Щоб не допустити помилки при графологічному аналізі, дана ознака потрібно співвіднести з іншими характеристиками почерку. Адже демонстративна впевненість в собі, розрахована на певну реакцію оточуючих, часто є спробою замаскувати брак цієї якості в своєму характері.

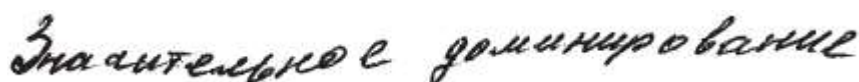

Рис. 88. Бажання справити враження впевненої людини

Не останню роль відіграє і стиль, в якому оформлені початкові літери: це демонструє наявність або відсутність естетичного смаку. Спрощені або близькі до друкованих форми заголовних букв зазвичай є ознакою цілеспрямованості і ділових якостей (рис. 89). Такі особистості при виборі предметів побуту або їжі перш за все керуються практичністю і простотою. Вони, як правило, не терплять ніякої суєти і намагаються в усьому наслідувати власним принципам.

The image shows a sample of handwriting for Figure 89. It consists of the Ukrainian phrase "Траву на пригорке, на котра стоїт..." written in a simple, clean, and functional cursive script. The letters are clear and well-proportioned, reflecting the traits of practicality and simplicity mentioned in the text.

Рис. 89. Впевненість і цілеспрямованість

Заголовні букви, помірно і зі смаком орнаментовані, мають на увазі бажання ввести в текст трохи витонченості (рис. 90). Такого роду особистості теж шукають визнання і намагаються привернути до себе увагу оточуючих, проте роблять це тактовно і в витонченій формі.

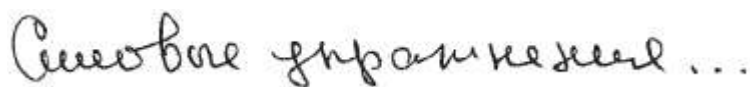
The image shows a sample of handwriting for Figure 90. It consists of the Ukrainian phrase "Синьове зображення..." written in a more decorative and elegant cursive script. The letters are more stylized and ornate than in Figure 89, reflecting the traits of tact and refinement mentioned in the text.

Рис. 90. Тактовність і витонченість

Якщо заголовні літери написані розмашисто і при цьому орнаментовані різними завитками і петлями, то автор швидше егоцентричний, ніж витончений (рис. 91). Володарі такого почерку, як правило, прагнуть бути завжди на виду і мають схильність до претензійності. Вони різко і з шумом входять в будь-яку компанію і готові пожертвувати буквально всім заради того, що може втамувати спрагу визнання або принести справжню славу. Такого роду особистості люблять вишукані страви, кричущі прикраси та аксесуари, жінки носять сукні з великою кількістю воланів, а чоловіки вважають за краще купувати непристойно дорогі машини. Тобто вони домагаються уваги оточуючих, набуваючи предмети, що виробляють на людей певне враження. Якщо в почерку присутні і позитивні характеристики, значить, його володаря можна назвати артистичним. Проте люди з подібними рисами

почерку зазвичай відчувають роздратування з приводу, а почуття задоволення їм майже незнайоме.

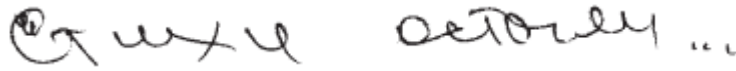

Рис. 91. Егоїзм

Зрілі і просто дорослі люди, як правило, пишуть заголовні букви в спрощеній манері, уникаючи зв'язок-штрихів, що відображає їх німіцні зв'язку з минулим і продуктивність мислення (рис. 92). Таким чином, відсутність зв'язують букви штрихів є ознакою ясності мислення і прямої в спілкуванні. Ці люди досить рішучі і завжди знають, що потрібно зробити для досягнення певних цілей.

Рис. 92. Німіцні зв'язку з минулим, продуктивність мислення

Навпаки, автор тексту, в чісму почерку є зв'язки-штрихи, або відвідував курси каліграфії (рис. 93), або зберіг в пам'яті важливі епізоди дитинства. Для такої людини минуле значить дуже багато, і вплив його на справжнє життя велике. Власникові даного почерку зручніше здійснювати вчинки так, як він звик з дитинства: обережно і завбачливо, ні на хвилину не забуваючи про традиції.

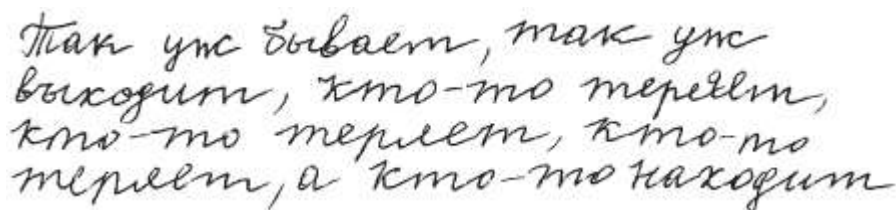

Рис. 93. Обережність і передбачливість

Штрихи-зв'язки дуже великої довжини говорять про сильну залежність людини від минулого і певні труднощі при досягненні ними прогресу. Такого роду особистості довго коливаються, перш ніж зробити вчинок, не робитимуть нічого до тих пір, поки не набудуть впевненості в очікуванні наслідки. У спілкуванні з оточуючими вони, як правило, нещирі і, замість того щоб сказати що-небудь прямо, довгий час відбуваються відмовками і загальними фразами.

Якщо перша велика літера слова приєднується до наступної без розриву, володар такого почерку схильний без зволікання втілювати в життя власні плани та ідеї. Наскільки плавної є такого роду зв'язка, настільки ж плавно і його думки перетікають в дії. І навпаки, якщо між заголовною першою буквою слова і подальшої рядкової є прогалина, то автор даного тексту схильний втілювати свої ідеї в життя не відразу, а тільки після того, як ретельно їх продумає.

Інші варіанти написання початкових букв тексту мають наступні характеристики.

Початкові букви у вигляді гаків: в характері автора тексту присутній жадібність, пристрасть до володіння чим-небудь і бажання вимагати. Розміри букв та штрихів можна співвіднести зі ступенем важливості об'єкта володіння: на великі гаки ловиться велика риба, а на дрібні - дрібна.

Початкові штрихи складаються з хвилястих ліній: автор тексту дотепний, веселий, схильний до легкого флірту, володіє стійким почуттям гумору і звик бачити в житті тільки позитивні сторони.

У початкових буквах присутні спіралі і завитки: людина недовірливий, лицемірний і схильний приховувати справжні почуття під маскою епатажу і поганого смаку.

У перших буквах тексту є петлі, розгорнуті в зворотну сторону: їх «господар» дуже хоче зробити щось важливе, він амбітний, але турботливий і відповідальний, звик працювати в колективі.

Дрібні петлі, звернені назад, свідчать, що автору подобається змагання, він прагне піднятися вище і стати лідером. Оточуючих така людина сприймає як суперників, тому мучиться ревностями. Він хоче бути для когось дуже важливим, однак в деяких випадках його долає відчуття знедоленої людини.

Початкові букви мають форму зубця або галочки: при слабкому натиску такі знаки викривають дратівливість, а також почуття незадоволеності; при сильному натиску автор тексту запальний і часто відчуває почуття гніву, проте

ретельно це приховує. Подібного людини легко вивести з душевної рівноваги, він дивиться на життя з негативною і навіть агресивною точки зору.

Якщо з'єднання перших букв тексту прямі, дана людина відчуває почуття образи і гніву, які переслідують його довгий час. У той же час він приймає посилені запобіжні заходи одночасно з почуттям невдоволення і спротиву.

З'єднання перших букв мають подовжену форму, що є різновидом прямих з'єднань: даний індивідуум відчуває гостре почуття гніву і образи. Особливо це характерно для почерку з сильним натиском. Зазначені почуття носять постійний характер, що відбивається в упередженості думки і недовіру до оточуючих. Даний людина боїться стати іграшкою в чийхось руках, тому не бажає пускати в своє життя нікого зі сторонніх.

Що стосується завершальних штрихів, то в них відображається те, як людина завершує ту чи іншу справу, а також яким способом він приймає важливі рішення. Фінальні штрихи показують, наскільки велика різниця між тим, як людина хоче виглядати, і тим, яким оточуючі бачать його з боку. Крім того, завершення тексту говорить про ступінь товариськості автора і його умінні виконувати свої обіцянки. Остання характеристика співвідноситься з аналізом перших букв тексту. Дослідження завершальних штрихів дає графологу уявлення про те, наскільки реалізуються плани і наміри людини, або, простіше кажучи, як він «залишає сцену».

Нижче ми наводимо різні варіанти завершення тексту, що характеризують способи прийняття рішень. Для аналізу цього показника потрібно використовувати збільшувальне скло.

Фінальний штрих завершено чітко: автор тексту рішучий. Якщо текст написаний з натиском, людина демонструє силу, яка ніколи, що рішення прийнято, і прийнято остаточно. Це вселяє впевненість в тому, що вибір зроблено не випадково і він є правильним.

Завершення надзвичайно чітке: автор тексту твердий, рішучий і навіть упертий. Даний індивідуум прийняв остаточне рішення, від якого вже не відступить, він упевнений, що прав.

Текст закінчується сильно потовщеною лінією або чорнильною плямою: автор свавілля і наполегливий. Він вперто дотримується своїх ідей навіть у тих випадках, коли доля пропонує найкращий вибір. Такій людині властива впливовість і, можливо, жорстокість.

Фінальні штрихи і букви з низхідній тенденцією: автор цього тексту нерішучий, він відчуває постійні труднощі при виборі і схильний часто змінювати свої рішення. Дана характеристика має тільки негативну інтерпретацію, навіть якщо інші риси почерку є позитивними і сильними.

У фіналі тексту штрихи опускаються нижче основної лінії письма: тут у наявності явна невизначеність. У даного індивідуума всі ідеї перебувають в підвішеному стані, так як перед ним розкрилося занадто велика кількість альтернативних можливостей. Крім того, ця людина не довіряє власній думці, і навіть в тому випадку, коли рішення прийнято остаточно, він продовжує сумніватися в правильності зробленого вибору.

Фінальні штрихи за своєю структурою нагадують нитки: ця людина втратив інтерес і відчуває нетерпіння. Крім того, його воля занепадає в міру розвитку даної ситуації.

Останні букви тексту поступово звужуються до кінця: автор тактовний і має здібності до дипломатії. Він майстерно управляє людьми, впливаючи на них практично непомітно. Це відбувається завдяки його чуйному розумінню людської психології і непересічним здібностям до аналізу особистості.

Букви до кінця тексту поступово збільшуються за висотою: людина бачить світ очима дитини, він наївний, недостатньо тактовний і недалекоглядний. Остання якість проявляється в максимальному ступені, якщо почерк нерівний.

Поступово збільшуються в розмірах до кінця тексту літери: автор здатний на швидкі рішення і навіть виклик. Він дотримується твердої позиції

і не залежить від думки більшості навіть в тих випадках, коли сам нетвердо упевнений в своїй правоті.

Самий кінець тексту спускається за межі нижньої лінії: така людина завжди доводить до кінця розпочату справу. Це стосується не тільки реальних справ, а й ідей. У тому випадку, якщо літери написані зі значним тиском, ця риса посилюється. Подібні люди завжди хочуть довести свою правоту.

Останні букви тексту спускаються за нижню лінію і продовжують рух вправо: даний індивідуум досить агресивний, але ретельно це приховує. Якщо описане якість тексту супроводжується сильним натиском при листі, то автор тексту має твердий вольовий характер і його рішення непохитні. У тому випадку, якщо завершальні штрихи потовщені настільки, що мають вид кийки, володар почерку, можливо, жорстокий. Якщо ж фінальні штрихи дуже тонкі, не виключено, що дана людина проявляє такі недоліки характеру, як сарказм або злість. Тонкі слабкі рисочки в кінці тексту іноді означають пасивну агресію.

Завершальні букви тексту можуть вказувати не тільки на властивості характеру, але і на ступінь комунікабельності автора тексту, а також способи спілкування випробуваного зі своїм оточенням.

Візуально урізані штрихи в кінці тексту, що закінчуються на основній лінії письма, говорять про діловому характері і консервативному підході до оточуючих при вирішенні будь-яких проблем. Автор такого тексту не відрізняється щедрістю, він дуже ощадливий. Дана характеристика вірна в тому випадку, коли фінальні штрихи не означають витрату великих зусиль на підтримання зв'язків з важливими людьми. Крім того, подібний індивідуум схильний до раптових припиненням відносин.

Завершальні штрихи йдуть в сторону і вгору: людина великодушний і відкритий для спілкування з оточуючими. Він немов простягає руку і просить людей взяти щось у нього. Подібні особи піклуються про інших і прагнуть розділити з ними будь-які цінності, в тому числі і матеріальні.

Якщо завершальні штрихи йдуть далеко в сторону, що є варіантом попереднього закінчення тексту, то володар такого почерку витончений, однак йому властива марнотратність в плані особистих ресурсів, причому не тільки душевних, а й матеріальних. Він вміє віддавати легко, не рахуючись з власними потребами.

Завершальні штрихи тягнуться вліво і трохи в сторону: даний індивідуум щедрий, але потребує стороннього уваги. Заради визнання ця людина готова принести в жертву буквально все. Він пристрасно бажає, щоб його оцінили по достоїнству, тобто хоче бути затребуваним. Зазвичай люди з таким характером немов кличуть до себе оточуючих, кажучи їм про те, що заради їх уваги і визнання в суспільстві готові робити все можливе.

На завершення тексту штрихи направляються вгору: автор займає оптимістичну активну позицію, він вірить в краще майбутнє, але трохи ідеаліст. Крім іншого, його турбують питання моралі і етики, проте це не заважає йому грати з оточуючими, щоб звернути на себе їхню увагу.

Довгі завершальні штрихи, але прямої конфігурації: ця людина обережний і стриманий. Він може зупинитися в останню хвилину і змінити прийняте рішення. Крім того, схильний відкладати завершальний маневр на потім. У тому випадку, якщо текст написаний з сильним натиском, дані характеристики виражені особливо яскраво.

Завершальні штрихи мають форму гаків: даний індивідуум проявляє велику стійкість. Він завжди зможе утримати в руках те, чим володіє. Однак матеріальні цінності для нього важливіше, ніж віра, ідеї або почуття. Крім того, дана людина дуже наполегливий, якщо не впертий.

Штрихи в кінці тексту спрямовані вниз: цей факт говорить про пригніченому настрої автора або навіть печалі і смутку. Він незадоволений своїм життям і хронічно шкодує себе. Напрямок штрихів вниз свідчить про постійну депресії через нескладний любовних, дружніх або будь-яких інших відносин.

Завершальні штрихи написані дуже твердою рукою, але знаходяться в структурі нижньої зони: автор тексту проявляє твердість у вчинках, він рішучий і визначено. Всі його починання мають гарне продовження, про що свідчить довжина штрихів і сила натиску при листі. Ступінь вираженості описаного якості сильно залежить від довжини штрихів і сили натиску.